

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Mezi privilegovaností, zranitelností a usazením
Reflexe anglofonních lektorů angličtiny

Eliška Padevětová

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

Praha 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny a literatura jsem řádně citovala. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia ani k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 3. 5. 2024.

.....

Eliška Padevětová

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Daně Bittnerové CSc. za její vstřícnost, trpělivost, čas věnovaný konzultacím, ale především cenné rady, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Dále také velice děkuji svým informátorům, kteří mi s velkou ochotou věnovali svůj čas.

Abstrakt:

Bakalářská práce *Mezi privilegovaností, zranitelností a usazením: Reflexe anglofonních lektorů angličtiny* se zaměřuje na zkušenosti anglofonních migrantů ze zemí globálního severu s životem v sociální realitě České republiky. Teoretickým východiskem výzkumu jsou práce zaměřující se na anglofonní migranty z globálního severu, kteří se v cílových zemích žijí výukou anglického jazyka (viz Lan, 2011; Rey et al., 2020). Ve shodě s těmito pracemi nahlížím migrační zkušenosti mých informátorů skrz koncept privilegované migrace a Bourdiého teorii kapitálů (1986). Ve svém výzkumu si kladu následující hlavní výzkumnou otázku: „*Jak učitelé angličtiny–rodilí mluvčí reflektují svoji pozici v sociálním prostoru ČR?*“ Na tuto otázku odpovídám pomocí interpretace šesti polostrukturovaných rozhovorů s migranty z USA a VB, kteří v České republice vyučují/vyučovali anglický jazyk. Výsledky výzkumu prezentuji v pěti kapitolách v empirické části práce. V těchto kapitolách pojednávám, jak moji informátoři reflektují svou pozici na českém pracovním trhu a v rámci širších sociálních polí. Vedle toho pojednávám změny ve vztahu k mobilitě po usazení v ČR.

Klíčová slova: migrace, privilegovaná migrace, lifestylová migrace, anglofonní migranti, globální sever, lingvistický kapitál

Abstract:

The bachelor's thesis *Between Privilege, Vulnerability and Emplacement: Reflections of Anglophone English Lecturers* focuses on the experiences of Anglophone migrants from the countries of the Global North with life in the social reality of the Czech Republic. The theoretical starting point of the research are works focusing on Anglophone migrants from the Global North who make a living teaching English in the destination countries (see Lan, 2011; Rey et al., 2020). In agreement with these works, I view the migration experiences of my informants through the concept of privileged migration and Bourdieu's theory of capitals (1986). In my research, I ask myself the following main research question: "*How do English teachers-native speakers reflect their position in the social space of the Czech Republic?*" I answer this question by using the interpretation of six semi-structured interviews with migrants from the USA and the UK who teach/have taught English in the Czech Republic. The research results are presented in five chapters in the empirical part of this thesis. In these chapters, I discuss how my informants reflect on their position on the Czech labor market and within broader social fields. In addition, I discuss changes in relation to mobility after settling in the Czech Republic.

Key words: migration, privileged migration, lifestyle migration, anglophone migrants, global north, linguistic capital

OBSAH

<i>ÚVOD</i>	7
<i>TEORETICKÁ ČÁST</i>	9
<i>1. TRANSNACIONALISMUS A PRIVILEGOVANÁ MIGRACE</i>	9
<i>2. BOURDIEHO TEORIE KAPITÁLU, LINGVISTICKÝ KAPITÁL A ANGLOFONNÍ UČITELÉ</i>	13
<i>3. KONTEXT MIGRACE V ČESKÉ REPUBLICE</i>	17
<i>4. ANGLOFONNÍ MIGRANTI Z GLOBÁLNÍHO SEVERU V ČESKÉ REPUBLICI V ČÍSLECH</i>	19
<i>5. ANGLOFONNÍ MIGRANTI Z GLOBÁLNÍ SEVERU V ČR POHLEDEM LITERATURY</i>	20
<i>METODOLOGICKÁ ČÁST</i>	22
<i>1. VÝZKUMNÉ OTÁZKY</i>	22
<i>2. METODOLOGIE VÝZKUMU</i>	23
2. 1. 1. Technika tvorby dat – polostrukturované rozhovory.....	23
2. 1. 2. Okruhy témat.....	24
2. 2. Výzkumný vzorek.....	25
2. 3. Analýza dat.....	29
2. 4. Etika výzkumu.....	31
<i>EMPIRICKÁ ČÁST</i>	32
<i>1. PREGRADUÁLNÍ VZDĚLÁNÍ – PŘÍPRAVA NA PRACOVNÍ TRH?</i>	32
<i>2. POZICE NA TRHU PRÁCE</i>	34
<i>3. PRACOVNÍ VZTAHY</i>	43
<i>4. SOCIÁLNÍ OKRUHY – REFLEXE POZICE V DALŠÍCH SOCIÁLNÍCH POLÍCH</i>	47
4.1. VEŘEJNÝ PROSTOR.....	47
4. 2. STÁT.....	54
4. 3. PŘÁTELSTVÍ S ČECHY.....	57
4.4. DIASPORA A TRANSNACIONALITA.....	60

5. PRIVILEGOVANOST POHYBU – OD LIFESTYLU K USAZENÍ	65
<i>ZÁVĚR</i>	69
<i>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ.....</i>	73

ÚVOD

Migrace a jevy s ní spojené jsou již dlouhou řadu let široce zkoumaným tématem v rámci vědních oborů, jako jsou socio-kulturní antropologie, sociologie, ekonomie a další. Toto vědní pole přesto stále nebylo vyčerpáno, jedná se totiž o fenomén velice dynamický a rozmanitý. Na jeho proměnlivosti se významně podílí stále narůstající globalizace. V současné době sledujeme, že se nebývale urychluje pohyb kapitálu, informací, technologií, ale i lidí a různé formy mobility se stávají běžnou součástí života (Appadurai, 1990). Vědci si všímají, že ve spojitosti s globalizací se objevují také nové typy migrace, které se teprve postupně dostávají do hledáčku akademiků (Topinka a Topinková, 2023). Tradičně se migrační studia zaměřovala na migraci ze zemí globálního jihu směřující do zemí globálního severu. O migrantech uvažovala jako o lidech, kteří jsou zranitelní a jsou vystavováni různým tlakům ze strany státu a společnosti, které jsou spojeny s migrací, ať se jedná o tlaky spojené s akulturačními procesy nebo tlaky, které jsou spojeny s integrací do společnosti a jejich usídlením (Uhde, 2013; Klvaňová, 2009; Croucher, 2012).

V posledních dvaceti letech roste počet studií, které se věnují také opačnému směru migračních toků. Migrace směřující ze zemí globálního severu je nejčastěji zkoumána skrz koncepty privilegované a lifestylové migrace (Croucher, 2012). Do skupiny migrantů z globálního severu je možno zahrnout různorodé skupiny jedinců, od studentů přes vysoce kvalifikované pracovníky až po penzisty (tamtéž). Jednou z těchto skupin jsou také anglofonní rodilí mluvčí z globálního severu, kteří přijíždějí do cílových zemí, aby zde vyučovali angličtinu. Na tuto skupinu se zaměřuji ve své bakalářské práci. K výběru tématu (privilegované) migrace anglofonních migrantů–učitelů z globálního severu mě vedly dva zásadní důvody. Zaprvé zájem o téma migrace zkoumané skrz socio-kulturní antropologickou perspektivu a za druhé osobní zkušenost s tímto typem migrantů – s anglofonními migranty z USA a Velké Británie jsem se totiž setkala již na své střední škole.

Hlavní výzkumnou otázkou, na kterou se snažím ve svém výzkumu odpovědět, jsem stanovila následovně: „*Jak učitelé angličtiny–rodilí mluvčí reflektují svoji pozici v sociálním prostoru ČR?*“ Cílem tohoto výzkumu je popsat a interpretovat, jak tito migranti z globálního severu reflektují zapojení do místních struktur, jako jsou pracovní trh a sociální

sítě. Zajímá mě také, jak uvažují o své privilegovanosti. Data pro zodpovězení této otázky jsem vytvořila pomocí polostrukturovaných rozhovorů se sedmi informátory, které tvořili migranti amerického a britského původu, jež v České republice vyučují/vyučovali anglický jazyk.

Práce se skládá ze 3 hlavních částí – teoretické, metodologické a empirické. V teoretické části představuji koncept transnacionalismu, který rámcuje mé úvahy o povaze migrace. Dále zde pojednávám o konceptu privilegované migrace a Bourdiého (1986) teorii kapitálů, skrz které akademici uvažují o migraci anglofonních učitelů z globálního severu. Část kapitoly věnuji také zahraničním výzkumům zaměřeným přímo na migraci těchto učitelů. Jelikož se má práce zaměřuje na migraci směřující do České republiky, představuji také obecný kontext migrace v České republice, a následně se blíže zaměřuji na pozici anglofonních migrantů v tomto kontextu. V poslední řadě představuji, jak byli migranti z globálního severu žijící v České republice pojednání v již existující akademické literatuře.

V metodologické části práce charakterizuji proces tvorby dat od výběru výzkumného vzorku přes uskutečnění rozhovorů až po analýzu dat. Stěžejní je pak empirická část, kde prezentuji data a interpretuji je. V této části se snažím odpovědět na hlavní výzkumnou otázku skrz dílčí témata, jakými je pozice na pracovním trhu a pozice ve vztahu k majoritní společnosti, českému státu a diaspoře. Vedle toho také pojednávám změny ve vztahu k mobilitě po usazení v sociální realitě České republiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1. TRANSNACIONALISMUS A PRIVILEGOVANÁ MIGRACE

V minulosti bylo v akademické literatuře na migranty pohlíženo jako na „vykořeněné“ jedince, kteří jsou nuceni opouštět jim známé kulturní vzorce společnosti země původu a naopak se bolestivě učit nové (Glick Schiller et al., 1992). Migrace byla vnímána jako jednosměrný pohyb, v rámci kterého se migrant na dobro usazuje v cílové zemi a zpřetrhává všechny dosavadní vazby (Klvaňová, 2009). V současném světě však můžeme sledovat, že tyto představy neodpovídají reálné migrantské zkušenosti. Sociální vědci proto představili koncept transnacionalismu, který na migraci nahlíží v novém světle. Glick Schiller et al. (1992) píše, že *„se objevuje nový druh migrující populace složené z těch, jejichž sítě, aktivity i životní vzorce zahrnují jak hostitelskou, tak domovskou společnost“* (s. 1). Migranti vytvářejí transnacionální sociální pole, které překračuje různé geografické vzdálenosti i státní hranice (Glick Schiller et al., 1992). Vztahy, které tito migranti udržují napříč hranicemi, jsou různé povahy – sociální, ekonomické, náboženské, organizační, politické a další (tamtéž). Stejně tak identita „transmigrantů“ je mnohvrstevnatá a kombinuje v sobě různé prostory. Vědci zdůrazňují, že na této transnacionální migrantské zkušenosti se velkou částí podílí vznik globálního kapitalistického systému, jež propojuje současný svět a strukturuje toky mezinárodní migrace (Glick Schiller et al., 1992; Klvaňová, 2009).

Zároveň však upozorňují, že přes tuto propojenost, je svět stále politicky rozdělen do národních států, jež vyvíjí snahu udržovat kontrolu nad svým obyvatelstvem. Migranti narušují přetrvávající představu o jednotné, homogenní společnosti žijící v rámci hranic národního státu (Glick Schiller et al., 1992; Klvaňová, 2009). Klvaňová (2009) podotýká, že někteří političtí aktéři se však snaží tuto nacionalistickou rétoriku držet při životě, a to skrze vyzdvihování jinakosti migrantů. Vysílající země se naopak snaží tuto rétoriku využít k posílení národní identity svých emigrantů, se snahou udržet jejich loajalitu vůči domovskému státu (tamtéž). Migranti tedy vyjednávají svou identitu i pozici ve světě v rámci hegemonických praktik jednotlivých států, jež ovlivňují jejich činy, názory i vnímání sebe sama (tamtéž). Klvaňová (2009) zdůrazňuje, že *„ve světě organizovaném na principu národních států zůstává i přes značnou mobilitu a hybridizaci identit etnicita či příslušnost k národnímu státu jedním z klíčových kritérií příslušnosti. Pod vlivem ideologie nacionalismu je v přijímajících společnostech zvýznamňována především*

etnokulturní identita migrantů.“ (s. 105). Jednotlivé zkušenosti migrantů proto výrazně formuje to, k jakému národnímu státu náleží. Národní státy totiž „*ve světě nedisponují stejnou mocí, a jako základny mezinárodního kapitálu tedy slouží rozdílně*“ (Glick Schiller et al., 1992, s. 7–8). S touto tezí pracuje koncept privilegované migrace.

Ve vědeckých pracích i veřejném diskurzu bývá migrace často charakterizována strádáním či odcizením a migranti jsou považováni za marginalizované jedince – tedy ty, kteří se ocitají na okraji společnosti, jsou jim vymezena podřadná místa na trhu práce a čelí sociální exkluzi. (Croucher, 2012; Trbola a Rákoczyová, 2010; Klvaňová, 2009). V současné době je však jasné, že tyto charakteristiky nelze aplikovat na migraci jako celek. Stále více totiž migrují tzv. privilegovaní migranti, jejichž privilegovanost „*... vyplývá nejen z jejich individuálního ekonomického a společenského statusu (zejména ve vztahu k členům „hostitelské“ společnosti), ale také z příslušnosti k zemím původu, které mají tendenci disponovat větší ekonomickou, politickou a kulturní mocí v mezinárodním systému než země, kde se mnoho těchto privilegovaných migrantů usazuje.*“ (Croucher, 2012, s. 4). Pro studium zkušeností těchto migrantů sociální vědci zavedli koncept privilegované migrace, pomocí kterého zkoumají například jejich sociální status či strukturální výhody, ze kterých tito migranti benefitují (Croucher, 2012; Cranston a Duplan, 2023).

Privilegovaní migranti jsou různorodou skupinou jedinců – můžeme mezi ně zahrnout penzisty, mladé dobrodruhy, kvalifikované pracovníky, studenty a další (Croucher, 2012). K migraci je vede snaha zlepšit kvalitu svého života, což však, jak Croucher (2012) poznamenává, lze říci v podstatě o všech migrantech. U privilegovaných migrantů však můžeme pozorovat značný rozdíl v množství jejich možností i v náročnosti dosažení této změny k lepšímu (tamtéž). Cranston a Duplan (2023) uvádí, že tito migranti si skrz tělesnou zkušenost osvojují představu normality globální mobility. Své destinace si mohou vybírat na základě požadavků jako je dobré počasí, volnočasové aktivity, levné nemovitosti či kulturního dědictví apod. (Cranston a Duplan, 2023; Benson, 2014).

Jejich privilegovanost může nabývat rozmanitých podob a projevovat se v různých sférách života. Jedním z privilegií, kterými tito migranti disponují, je vlastnictví „silného“ pasu, který jim umožňuje snadnou mobilitu napříč státními hranicemi (Croucher, 2012). Jejich překročení je pro ně v podstatě formalitou, což se často nedá říci o zkušenostech migrantů z chudých zemí, pro něž hranice může představovat významnou překážku. Další

privilegovanost těchto migrantů poté můžeme sledovat v možnosti zachovat si i v nové zemi své staré zvyky i rodný jazyk, kterým je často angličtina (Croucher, 2012). Croucher (2012) uvádí, že privilegovaní migranti se zpravidla nestávají součástí majoritní společnosti a spíše preferují život v rámci „expatriotských bublin“, které formují a udržují mj. skrz vytváření klubů a organizací pro své krajany či další „expatrioty“. Jen málokterí si dle Croucher (2012) osvojí jazyk místní majoritní společnosti. Obzvláště pro anglofonní migranty je tlak na ovládnutí místního jazyka nižší, jelikož, jak uvádí Terry (2022), je pro ně většina služeb dostupná v jejich rodném jazyce – angličtině – ze které se stala globální lingua franca.

Další významnou výhodou, které tito migranti využívají, je možnost odmítnutí nálepky „imigrant“. Pojem imigrant je v evropském prostředí často spojen s negativními konotacemi, s představou hrozby pro hostitelskou společnost a nezdědka dochází k jeho zaměňování s pojmy „uprchlík“ a „žadatel o azyl“ (Leinonen, 2012). V důsledku toho je výraz imigrant užíván především pro odkazy na cizince přicházející z chudších, „nebílych“ oblastí globálního jihu (Leinonen, 2012). Politickým i mediálním diskurzům o imigrantech neodpovídají tito bílí, zámožní cizinci, kteří své země opouštějí dobrovolně (Croucher, 2012, Leinonen, 2012). V různých studiích, ale i médiích jsou tito migranti proto označováni (a také sami sebe označují) spíše pojmy jako „noví rezidenti, rezidenční turisté či nejčastěji expatrioti (Kunz, 2023; Leinonen, 2012). Hanzlíková (2019) uvádí, že označení expatriot se v České republice začalo šířit v 90. letech, a to právě ve spojení s anglofonními migranty.

Pokud literatura uvažuje o privilegovanosti určitých, zpravidla expatriotických, skupin migrantů, spojuje ji s trhem práce. Odborná literatura (Trbola a Rákoczyová, 2010) uvažuje o rozdělení pracovního trhu ve vztahu k migrantům. Každé skupině migrantů jsou na místním trhu vyčleněné, popřípadě dostupné určité pracovní pozice. Primární pracovní trh se vyznačuje kvalitativně lepšími a stabilnějšími pozicemi, které nabízí vyšší platové ohodnocení a větší možnosti kariérního růstu, ale zároveň vyžadují vyšší kvalifikaci a vzdělání. Na sekundárním trhu se nachází tzv. „precarious/bad jobs“, pro které povětšinou stačí základní vzdělání. Uvažuje se, že pro migranty existuje ještě terciální pracovní trh, na kterém jsou tzv. „3D“ – dirty, dangerous, difficult (špinavé, nebezpečné, náročné) pozice (Lan, 2011), které pro své špatné pracovní podmínky a nízký sociální status místní obyvatelé odmítají (Trbola a Rákoczyová, 2010). Trbola a Rákoczyová (2010) uvádějí, že migranti ze zemí globálního severu se díky svému původu v zemích s vysokou socioekonomickou

úrovni umisťují především na primárním pracovním trhu. Migranti ze zemí méně vyspělých naopak nalézají uplatnění především v sekundárním či terciálním sektoru.

Pro migranty, kteří mají vysokoškolské vzdělání nebo expertízu v určitém oboru a umisťují se na primárním pracovním trhu je užíván pojem „vysoce kvalifikovaný migrant“ (Lan, 2011; Kōu et al., 2015). Tito migranti cílovým zemím nabízejí vědění a dovednosti, které jsou v rámci trhu práce a ekonomiky daného státu žádoucí, některé přijímací státy pro tyto migranty proto vytvářejí speciální podmínky, které mají jejich migraci podpořit a ulehčit (Kōu et al., 2015). Jejich migrace je navíc často podpořena jejich zaměstnavatelem (většinou nadnárodní společností), který je pro danou pozici rekrutuje ještě v zemi původu. Těmto migrantům jsou zaměstnavatelem zajištěny různé služby potřebné k pobytu v nové zemi – např. letenky, ubytování, školné pro jejich děti (Trbola a Rákoczyová, 2010; Lan, 2011). Mezi tyto kvalifikované migranty patří inženýři, odborníci v informačních odvětvích a v lékařství, diplomaté, manažeři, ale také učitelé mezinárodních škol (tamtéž). Lan (2011) však uvádí, že mezi kvalifikované migranty lze zařadit také jedince, jejichž migrace nebyla asistována a kteří našli práci až po příchodu do cílové země – tedy i učitele. Zkušenosti kvalifikovaných migrantů s migrací mohou být tedy z tohoto hlediska velice odlišné.

V neposlední řadě je třeba uvést, že výše zmíněná privilegia, ale i mnohá další, mají specifické charakteristiky na základě místa, kde se daní migranti rozhodnou usadit, což se projevuje především v zemích s určitou koloniální historií. Cranston a Duplan (2023) zdůrazňují, že obzvláště v zemích, kde v historii působila koloniální nadvláda, stále přetrvávají hierarchické rasové diskurzy. *„Těla jsou tříděna na základě barvy pleti, což funguje ve prospěch určitých skupin na úkor druhých“* (Cranston a Duplan, 2023, s. 339). Benson (2014) uvádí, že Američané žijící v Panamě – kde je vlivem koloniálních i postkoloniálních vztahů mezi USA a Panamou sociální stratifikace výrazně ovlivněna rasou, třídou i etnicitou – pocítují změnu sociálního statusu a explicitně reflektují své nerovné, vyšší postavení v rámci místní společenské hierarchie. Britové žijící na francouzském venkově naopak nemají přílišné povědomí o své relativní privilegovanosti, což je zapříčiněno především tím, že jejich pozice v rámci sociální stratifikace zůstala v podstatě stejná jako před migrací, jejich relativní privilegovanost se zde tedy projevovala v jiných, implicitnějších formách (Benson, 2014). Benson (2014) proto zdůrazňuje, že *„odlišné historické a materiální podmínky, mocenské vztahy mezi vysilajícími a přijímajícími zeměmi utvářejí privilegia zvláštním a pozoruhodným způsobem“* (s. 65).

Nakonec je však důležité si uvědomit, že zmiňovaná privilegovanost je vždy relativní (Croucher, 2012). Migranti z globálního severu sice disponují často vyšším ekonomickým kapitálem než majoritní společnost cílové země, ve srovnání s jejich krajany v zemi původu však movití vůbec být nemusí (Croucher, 2012; Cranston a Duplan, 2023). Zvláště ženy mohou poté skrz migraci některé privilegia nabýt, ale zároveň snížit svůj sociální status, zvláště pokud se stěhují do silně patriarchální společnosti (Cranston a Duplan, 2023). I privilegovaní migranti navíc mohou čelit různým formám prekarizace. Mari Korpela (2013) také uvádí, že „privilegovaní“ migranti často stěhováním přichází o různé podpůrné mechanismy (jakými jsou například příbuzní nebo stát) a jejich úspěch v migraci je tedy postaven na tom, že vše půjde dle plánů – tedy že zůstanou zdraví a neztratí práci.

2. BOURDIEHO TEORIE KAPITÁLU, LINGVISTICKÝ KAPITÁL A ANGLOFONNÍ UČITELÉ

Jak je již uvedeno v předešlé kapitole, společnost je stratifikovaná a lidé v rámci této hierarchie zaujímají nerovné postavení. Bourdieu (1986) uvažuje společnost jako sociální pole, kde jednotlivé skupiny bojují o uznání, přičemž tento zápas se vede prostřednictvím kapitálů. Dle Bourdieho (1986) můžeme skrze studium kapitálů zákonitosti, fungování a udržování sociálního pole pochopit. Kapitály mají tři základní podoby, přičemž v podstatě všechny formy kapitálu je možno přeměnit v jiné, vždy to však vyžaduje specifickou práci a čas (tamtéž).

Prvním typem kapitálu je kapitál ekonomický. Tento typ kapitálu je nejvíce materiální, jeho forma je buď peněžní, nebo může být institucionalizován v podobě vlastnických práv (tamtéž). Ekonomický kapitál je dle Bourdieho (1986) základem pro všechny další typy kapitálů, byť je nelze plně na tento kapitál redukovat. Druhým typem je kapitál sociální, jenž je tvořen sítí společenských vztahů jedince. Čím vyšší počet kontaktů může člověk mobilizovat v případě potřeby, a čím vyšším ekonomickým, kulturním a sociálním kapitálem tyto kontakty disponují, tím vyšší je sociální kapitál dané osoby. (Bourdieu, 1986)

Třetím a pro můj výzkum velice důležitým typem je kapitál kulturní, který může nabývat tří podob (tamtéž). První podobou je tzv. vtělený stav, který představují vtělené dispozice těla a mysli. Tato podoba kulturního kapitálu vyžaduje čas, jelikož musí dojít

k plné integraci do vlastního těla/mysli. Toto osvojení je poté nazýváno habitus. U dětí z rodin s vysokým kulturním kapitálem proces akumulace tohoto kapitálu začíná již od brzkého dětství a pokračuje během socializace. Společenské podmínky umožňující jeho zisk a přenos přitom zůstávají více skryté, než je tomu například u finančních transakcí, tento typ kulturního kapitálu má proto potenciál stát se kapitálem symbolickým, „...to jest být nerozpoznán jako kapitál a uznán jako legitimní kompetence, jako autorita, která má účinek (nesprávného) uznání“ (Bourdieu, 1986, s. 19). Dále se kulturní kapitál může vyskytovat v objektivizovaném stavu, který představují fyzické kulturní statky, jakými jsou obrazy, knihy či přístroje a v institucionalizované formě, kterou je kvalifikace získaná vzděláním. (Bourdieu, 1986)

Zajímavým typem kulturního kapitálu, který zaujal také vědce zkoumající migraci, je dále kapitál lingvistický. Jedná se o vtělenou formu kapitálu a Bourdieu (1991) o něm proto uvažuje jako o lingvistickém habitu. Schopnost mluvit určitým jazykem je samozřejmě univerzální, schopnost mluvit jazykem „legitimním“ však nikoliv (Bourdieu, 1991). Lingvistický habitus v sobě zahrnuje nejen schopnost vytvářet gramaticky správné diskurzy, ale také sociální kapacitu použít tuto schopnost adekvátně pro danou situaci a vytvářet výroky, které budou považovány za „legitimní“ a hodny pozornosti ostatních (tamtéž). Tuto kompetenci člověk získává především skrz dlouhodobé vystavení legitimnímu jazyku, což probíhá dvěma hlavními způsoby: skrz vzdělání a skrz rodinu. Lingvistický kapitál je poté tím vyšší, čím méně lidí tuto schopnost v dané společnosti ovládá. Zároveň také záleží, zda existuje trh, na kterém má daná kompetence hodnotu. Proto například dle Bourdieho (1991) znalost klasických jazyků, jakým je latina, nelze dnes považovat za jazykový kapitál, neexistuje totiž trh, na kterém by se mohl řádně uplatnit, jinými slovy široká společnost neuznává jeho důležitost. (Bourdieu, 1991)

Zcela jinou skutečnost však můžeme pozorovat u jazyka anglického. Angličtina se stala jazykem „globálním“, jenž dominuje ve sféře akademické i v rámci mezinárodního obchodu (Crystal, 2003). Díky tomu zaujímá prioritní status ve vzdělávacích systémech po celém světě, což znamená, že je to první cizí jazyk, který se děti na školách učí (tamtéž). Je proto možno tvrdit, že schopnost mluvit tímto jazykem na vysoké úrovni může představovat poměrně vysoký lingvistický kapitál, a to samozřejmě obzvláště v zemích, kde angličtina není jazykem mateřským, ani oficiálním (Petrón, 2009; Lan, 2011). S touto premisou pracují

akademici zabývající se migrací anglofonních učitelů ze zemí globálního severu, jež ve svých pracích propojují teorii kapitálu s konceptem privilegované migrace.

Pei-Chia Lan (2011), která se v rámci svého výzkumu věnovala anglofonním migrantům ze Západu žijícím na Taiwanu, uvádí, že ovládnutí anglického jazyka na úrovni rodilého mluvčího je nejcennějším kapitálem, který si tito migranti s sebou do cílové země přinášejí. Při překročení hranic se díky svým jazykovým kompetencím stávají „kvalifikovanými“, přičemž tato nově nabytá kvalifikace jim umožňuje svůj lingvistický kapitál přeměnit v ekonomický, a to prostřednictvím dobře placené práce, kterou je ve většině případů výuka angličtiny (Lan, 2011). Autoři (Petrón, 2009; Lan, 2011; Rey et al., 2020) uvádějí, že poptávka po učitelích–rodilých mluvčích je vysoká, a to především díky rostoucím lokálním středním a vyšším třídám, které osvojení angličtiny považují za hodnotný kulturní kapitál, jenž je přiblíží ke „globálním elitám a internacionalitě“. Tento zájem můžeme sledovat od Latinské Ameriky (viz. Petrón, 2009), přes Evropu (viz. Rey et al., 2020) až po Asii (viz. Lan, 2011). Také Kalová (2017), která zkoumala preference vysokoškolských studentů anglického jazyka v České republice, uvádí, že valná většina českých studentů preferuje výslovnost i gramatiku rodilých mluvčích (z USA, Británie, Kanady, Nového Zélandu), a jejich jazykové kompetence považuje za žádoucí normu, jejíž osvojení symbolizuje lepší vzdělání a zároveň přináší lepší pracovní vyhlídky.

Vzhledem k celosvětové poptávce tedy výuka angličtiny umožňuje anglofonním migrantům žít v podstatě kdekoli na světě, což je také jeden z důvodů, proč se mnoho těchto migrantů pro tuto profesi rozhodne (Rey et al., 2020). Tato práce je navíc výhodná v tom, že za určitých podmínek (práce v některých jazykových školách) pro ni anglofonní migranti nepotřebují skoro žádnou kvalifikaci ani zkušenosti, ba ani materiální vybavení (Lan, 2011). Lan (2011) uvádí, že častokrát postačuje vysokoškolský diplom z jakéhokoliv oboru. Podobné požadavky můžeme sledovat také v České republice. Zde zákon o pedagogické činnosti stanovuje, že rodilým mluvčím pro vedení hodin konverzace stačí střední vzdělání, pro plnohodnotnou výuku cizího jazyka je poté požadován vysokoškolský diplom z jakéhokoliv oboru (zákon č. 183/2023 Sb.)

Lan (2011) však zdůrazňuje, že na Taiwanu se možnost zužitkování svého lingvistického kapitálu pro získání pozice učitele otevírá pouze specifickým migrantům – a to bílým a původem z vlivných zemí globálního severu (Lan, 2011). Pouze jejich jazykové

kompetence jsou totiž považovány za legitimní a autentické. Mluvčí ze zemí jako je Indie nebo Singapur by dle Lan (2011) na Taiwanu sehnali práci v tomto odvětví jen stěží. Podobně Ray et al. (2020) uvádí, že akademici kritizují, že sektor mezinárodního vzdělávání je bílý a anglo-saský, což vychází z dynamiky postkoloniálních vztahů.

Vedle ekonomického kapitálu je lingvistický kapitál také přeměnitelný na kapitál sociální. Lan (2011) uvádí, že pro Tchajwance jsou anglofonní přátelé přitažliví, jelikož konverzace s nimi představuje možnost jak si procvičit angličtinu (Lan, 2011). Navíc propojení s expatriotskou komunitou pro ně znamená určitou společenskou prestiž. Tyto názory se poté také odráží v privilegovaném zacházení, kterého se některým cizincům ze západních zemí globálního severu na Taiwanu (ale i jinde) dostává (Lan, 2011) – viz. předešlá kapitola o privilegované migraci.

I tito „privilegovaní“ učitelé angličtiny však čelí jisté prekarizaci. Tuto skutečnost můžeme sledovat hned v počátcích jejich migrační trajektorie, konkrétně v důvodech, proč se pro vycestování rozhodli. Lan (2011) vyzdvihuje, že valný počet těchto jedinců je držitelem titulu v tzv. „liberal arts“, který ve své rodné zemi nemohou příliš uplatnit. Kvůli studiu vysoké školy mají navíc často vysoké studentské půjčky (Lan, 2011, Rey et al., 2020). Migrace tak představuje jeden z mála způsobů, jak mohou dosáhnout na privilegovaný a zdánlivě bezstarostný život lifestyleových migrantů a zároveň získat dobře placenou práci, pomocí které mohou studentské půjčky rychle splatit (Rey et al., 2020). Jejich možnosti, co se výběru cílové země týká, jsou však omezené, obzvlášť pokud jim jde o našetření co nejvyšších částek. V zemích Evropy jsou totiž náklady na život ve srovnání s platem poměrně vysoké a tak jsou často odkázáni na státy asijské (Rey et al., 2020).

Další prekarizaci poté přináší samotné zaměstnání v pozici učitele angličtiny. Tato pracovní sféra se vyznačuje vysokou mírou fluktuace (Lan, 2011; Rey et al., 2020). Učitelé dostávají převážně krátkodobé smlouvy a jsou vystaveni náhlému ukončení pracovního poměru (Rey et al., 2020). To může představovat zásadní problém, pokud v zemi zůstávají na základě pracovního víza (tamtéž). Velice limitováni mohou navíc být také z hlediska kariérního postupu. Rey et al. (2020) uvádějí, že školy občas preferují zaměstnávání mladších učitelů, kteří jsou pro ně méně nákladní, letitá praxe tak paradoxně může vést ke ztrátě zaměstnání. Lan (2011) navíc uvádí, že pro mnohé z těchto migrantů je velice obtížné získat místo v profesi, která výslovně nesouvisí s jejich původem a znalostí anglického

jazyka, dle jejích slov zde dochází k určité „kulturní ghettoizaci“. Opačný problém poté může nastat, když tito učitelé zvažují návrat do rodné země, tam totiž jejich znalost angličtiny a zkušenost s výukou naopak nemá na pracovním trhu v podstatě žádnou cenu (Lan, 2011). Rey et al. (2020) vzhledem k těmto ambivalentním zkušenostem anglofonních učitelů navrhuje koncept „nejistých privilegií“ pro „zachycení této flexibilní globální pracovní síly, v rámci které mezinárodní učitelé kombinují privilegia emancipovaných globetrotterů s prekérností smluvního zaměstnání v neoliberalním věku“ (Rey et al., 2020, s. 370).

3. KONTEXT MIGRACE V ČESKÉ REPUBLICE

Topinka a Topinková (2023) zdůrazňují, že stejně jako jinde ve světě, i u nás má na podobu migrace v posledních desetiletích vliv především sílící globalizace. Přesto je ve spojitosti s migrací v České republice potřeba zmínit dva historické milníky, které její charakter též zásadně změnily. Prvním z nich je rok 1989 a pád komunistického režimu, který emigraci i imigraci výrazně reguloval. Z poměrně izolovaného státu se v této době tehdejší Československo (a po roce 1992 Česká republika) stalo rázem státem tranzitním a brzy na to „imigračním“. V 90. letech počaly narůstat žádosti o dlouhodobé pobyty a imigrace tu začala převyšovat nad emigrací (Topinka a Topinková, 2023). Nejvíce migrantů v těchto letech do ČR přicházelo ze Slovenska, Ukrajiny, Polska a Vietnamu, poměrně početně zastoupení byli zastoupeni ale i migranti z USA (ČSÚ, 2024a).

Druhým významným milníkem pro migraci v ČR byl poté vstup do Evropské unie v roce 2004 a následně do schengenského prostoru v roce 2007 (Topinka a Topinková, 2023), který s sebou přinesl novou legislativu. V současné době díky této legislativě mohou na území ČR občané EU, EHS a Švýcarské konfederace volně vstupovat i na něm pobývat po neomezeně dlouhou dobu, přičemž nejsou povinni žádat o oprávnění k pobytu (Odbor azylové a migrační politiky, 2024). Jiné podmínky platí pro migranty z tzv. třetích zemí. Ti mohou zvolit mezi dvěma druhy pobytu – krátkodobý a dlouhodobý. Krátkodobý pobyt nesmí překročit délku 90 dní, přičemž není potřeba vízum, naopak k dlouhodobému pobytu (nad 90 dní) potřebuje imigrant dlouhodobé vízum či dlouhodobé nebo trvalé povolení k pobytu (Odbor azylové a migrační politiky, 2024). Přes výhody, které mohou využít občané EU, EHS a Švýcarska však stále proudilo a proudí do ČR dle statistik největší množství migrantů právě z tzv. třetích zemí (ČSÚ, 2024a). Dle Topinky a Topinkové (2023)

však toto tvrzení nemusí být zcela správné, jelikož je odhadováno, že velké množství cizinců z EU na našem území není evidováno.

V současné době – tedy dle statistik z roku 2023 – žije v České republice přes milion cizinců, na čemž se výrazně podílí vlna migrantů přecházejících před válečným konfliktem na Ukrajině, který započal v roce 2022 (MVČR, 2023). Cizinci tedy tvoří zhruba 10% populace. V dlouhodobém měřítku přibývá rychleji cizinců s trvalým pobytem než s dlouhodobým, což poukazuje na zájem cizinců o trvalejší usazení na našem území (Topinka a Topinková, 2023). Nejpočetněji jsou z hlediska národnosti tradičně zastoupeni občané Ukrajiny (MVČR, 2023). Za nimi následují občané Slovenska, Vietnamu, Ruska a Rumunska (tamtéž). Nejvíce imigrantů se usazuje v Praze a Středočeském kraji, a dále v kraji Jihomoravské a Plzeňském, což souvisí s velikostí tamních cizineckých komunit a množstvím pracovních míst (Topinka a Topinková, 2023). Podle statistik v minulosti převažovali cizinci mužského pohlaví, ke změně došlo až v roce 2022, kdy v souvislosti s válečným konfliktem rapidně vzrostl počet žen přicházejících z Ukrajiny (ČSÚ, 2024b). Z věkového hlediska je nejvíce imigrantů ve věkových kategoriích 35-39, 30-34 a 40-44 (ČSÚ, 2023a), jedná se tedy především o pracovní aktivní jedince středního věku.

Z hlediska postavení na českém pracovním trhu zaujímají migranti různé pozice v rámci sekundárního i primárního trhu práce. Nejvíce cizinců je zaměstnáno ve zpracovatelském průmyslu – zde pracuje ¼ ze všech cizinců evidovaných na úřadu práce (ČSÚ, 2024d). Mezi další nejpočetnější kategorie poté patří administrativní a podpůrné činnosti, velkoobchod a maloobchod a nakonec stavebnictví (tamtéž). V těchto odvětvích převažují pracovníci z tzv. třetích zemí. Podle klasifikace CZ-ISCO dlouhodobě největší množství cizinců spadá do tříd 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci) a 8 (obsluha strojů a zařízení, montéři) (ČSÚ, 2024c). Pro tyto třídy je charakteristická první úroveň dovedností – především fyzická síla, občas může být požadavkem také základní vzdělání či gramotnost (ČSÚ, 2010). Zatímco v těchto třídách převládají pracovníci z třetích zemí, v třídách 1 (zákonodárci a řídicí pracovníci), 2 (specialisté), 3 (techničtí a odborní pracovníci) a 4 (úředníci) převládají cizinci z Evropské unie (ČSÚ, 2024c). V těchto třídách je očekávaná úroveň dovedností 3 a 4 – tedy vysoká míra gramotnosti a terciální vzdělání (ISCED 5), popřípadě rozsáhlá relevantní praxe (ČSÚ, 2010).

4. ANGLOFONNÍ MIGRANTI Z GLOBÁLNÍHO SEVERU V ČESKÉ REPUBLICE V ČÍSLECH

Anglofonní migranti představují rozmanitou skupinu složenou z lidí z různých států světa. Mezi země, kde je angličtina mateřským jazykem, patří USA, Velká Británie, Kanada, Irsko, Austrálie, Nový Zéland, Jižní Afrika, některé Karibské ostrovy a pár dalších území (Crystal, 2003). Ve více než 70 zemích je poté angličtina úředním jazykem, mezi tyto země patří i země Afriky, jako např. Ghana a Nigerie, nebo Asie, jako například Indie a Singapur (tamtéž). Ve své práci se z anglofonních migrantů zaměřuji výhradně na migranty, pro které je angličtina rodným jazykem a zároveň pochází ze zemí globálního severu. V České republice pod tento popis spadají migranti přicházející z USA, Velké Británie, Kanady, Austrálie a Nového Zélandu.

Migrace z anglofonních zemí globálního severu u nás započala v 90. letech, tedy po pádu komunistického režimu, kdy se naše hranice otevřely cizincům ze Západu (Hrdličková, 2008). Počet těchto migrantů na našem území poté začal rychle narůstat, přičemž v současné době jsou na našem území z této skupiny jednoznačně nejpočetněji zastoupeni Američané a Briti, kteří patří mezi „TOP 30“ národností s nejvyšším počtem osob žijícím na našem území (MVČR, 2023). Imigranti ze Spojených států se v roce 2023 umístili v rámci početnosti na 11. místě s devíti tisíci osobami a imigranti z Velké Británie zaujali 14. příčku s necelými osmi tisíci (MVČR, 2023). Naproti tomu Australanů bylo na našem území v roce 2022 pouze necelých osm set a Kanadů tisíc dvě stě (ČSÚ, 2024a), informace o těchto dvou národnostních skupinách proto často nejsou zpracovávány v rámci statistik.

Dle současných statistik zpracovaných na základě evidencí na pracovním úřadě ČR jsou migranti z těchto zemí nejčastěji zaměstnáni v odvětví vzdělávání (ČSÚ, 2024d), které dle kategorizace CZ-ISCO spadá do třídy 2 – Specialisté (ČSÚ, 2010). V oblasti vzdělávání bylo v roce 2023 v České republice zaměstnáno dle evidencí na úřadu práce necelých 16 tisíc cizinců, přičemž tisíc z nich tvořili Britové, kteří jsou tak v početnosti na 3. příčce za Slováky a Ukrajinci (ČSÚ, 2024d). Hned za nimi na 4. příčce jsou poté občané Spojených států amerických, kterých bylo v této sekci zaměstnaných necelých osm set (tamtéž). Mezi další třídy, kde je zaměstnáno nejvíce Američanů a Britů, patří CZ-ISCO 1 (zákonodárci a řídicí pracovníci) a CZ-ISCO 3 (techničtí a odborní pracovníci) (ČSÚ, 2024c). Jak je zmíněno výše, tyto kategorie se vyznačují vysokou mírou požadavků, mezi které patří

vysokoškolské vzdělání, jedná se tedy o tzv. „vysoce kvalifikované migranty“. Co se geografického rozmístění týká, anglofonní migranti z globálního severu se usazují nejčastěji ve velkých městech, zejména v Praze a Brně (Hanzlíková, 2019). Z hlediska genderu převládají muži, v roce 2022 tvořily z celkového počtu Američanů žijících v ČR ženy 43%, a z celkového počtu Britů pouhých 24% (ČSÚ, 2022).

5. ANGLOFONNÍ MIGRANTI Z GLOBÁLNÍ SEVERU V ČR POHLEDEM LITERATURY

Výzkumy anglofonních migrantů žijících v České republice se zabývají různými skupinami. V některých výzkumech jsou anglofonní migranti zahrnuti do širší skupiny migrantů s různými etnicitami/národnostmi – viz „expatrioti“ u Hanzlíkové (2019). Některé se naopak věnují pouze jedné národnostní skupině – viz Hrdličková (2008), která se zaměřuje na migranty z USA.

Studie popisují, že na trhu práce se tito migranti většinou umisťují v primárním sektoru (srov. Trbola a Rákoczyová, 2010). Český trh práce považují anglofonní migranti za přístupný. Uvádějí, že v České republice mohou sehnat práci velice snadno, a to i bez znalosti českého jazyka (Hrdličková, 2008; Hanzlíková; 2019). Hrdličková (2008) uvádí, že se tito migranti často žijí výukou angličtiny, nebo jsou zaměstnáni v sektoru obchodu a managementu. Jejich pracovní pozice jsou povětšinou velice dobře peněžně ohodnocené. Těm, co byli vysláni na místní pobočky ze země původu, navíc jejich zaměstnavatelé hradí bydlení, auto aj. Díky svým vysokým příjmům ve srovnání s náklady si mohou v České republice dovolit navštěvovat různé kulturní akce, stravovat se v restauracích a věnovat se nákladnějším volnočasovým aktivitám. (Hrdličková, 2008)

Jejich dobrá ekonomická situace se poté projevuje na trhu s bydlením. Od lokality svého bydliště očekávají dobrou občanskou vybavenost, blízkost parků, hromadných dopravních prostředků a mezinárodních škol (Hanzlíková, 2012). Často vyhledávají rozlohou větší byty, popřípadě domy se zahradou, ve starší zástavbě, nebo naopak v moderních, nově postavených komplexech. Do jejich nároků na bydlení se k tomu také promítá, jak smýšlí o svém společenském postavení. Hanzlíková (2012) uvádí, že tito migranti dbají na bydlení na „dobré adrese“. Vyhledávají byty v dražších prestižních čtvrtích jako jsou Vinohrady, Dejvice, nebo centrum Prahy a naopak, odmítají (až na některé mladé

učitele angličtiny nebo studenty) bydlet na sídlištích, obzvláště v sousedství Romů a imigrantů z východní Evropy a Asie (Hanzlíková, 2012).

Literatura sleduje, že se tito migranti distancují od ostatních migrantů a sami sebe jako migranty neinterpretují. Pro pojmenování své pozice užívají spíše slovo expatriot, které chápou jako termín označující migranta, jenž do ciziny nepřichází z důvodu hledání azylu, nýbrž kvůli důvodům jako jsou dobrá pracovní nabídka či studium, a zároveň se vyznačuje ekonomickou zajištěností a přináležením ke střední nebo vyšší střední společenské vrstvě (Hanzlíková, 2019). Tuto výjimečnou pozici mezi imigranty jim přiznává také majoritní společnost. Hrdličková (2008) uvádí, že byť její informátoři u Čechů sledovali celkovou uzavřenost vůči cizincům, reflektovali, že jejich postavení je v porovnání s ostatními menšinami v tomto ohledu privilegované, jelikož Češi jsou proameričtí a Američany přijímají v zásadě neutrálně či pozitivně.

Jistou míru distancování sledují autoři také v jejich vztahu k majoritní společnosti. Některé studie si všímají, že migranti z těchto zemí žijí v expatriotské sociální bublině. Terry (2022) v tomto ohledu popisuje „expat bar“ jako místo, které pro některé anglofonní migranty představuje „třetí domov“. Chodí sem každý den na drink, mají tu své vyhrané místo u stolu a také jistotu, že se tu vždy setkají některými známými – dalšími expatrioty – se kterými si budou moct pohovořit svým rodným jazykem a sdílet své migrační zkušenosti (Terry, 2022). Podobně Hanzlíková (2019) uvádí, že expatrioti vytváří komunity, v rámci kterých slaví významné svátky anglosaských zemí – například svátek sv. Patrika nebo díkuvzdání. Skrz tyto oslavy udržují transnacionální vztah se svou domovinou a vyjednávají svou identitu (Hanzlíková, 2019). Zároveň autoři uvádějí, že tito migranti disponují svými institucemi a weby (např. www.expats.com), které jim pomáhají orientovat se v sociální realitě ČR (Pěničková, 2009).

Někteří autoři si však také všímají zájmu těchto migrantů o zapojení do majoritní společnosti. Pěničková (2009) například popisuje, že její informátoři – anglofonní učitelé – si všichni postupem času vytvořili v České republice novou sociální síť z českých kolegů a známých, která tvořila alternativu jejich původní expatriotské sítě.

METODOLOGICKÁ ČÁST

1. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Ve své práci vycházím z výzkumu Pei-Chia Lan (2011), která užívá Bourdieho teorii kapitálů k vysvětlení pozice anglofonních migrantů ze Západu žijících v Taiwanu. Autorka uvádí, že mít angličtinu za rodný jazyk představuje v určitém prostředí lingvistický kapitál, který mohou jeho držitelé „přeměnit (konvertovat) v symbolickou prestiž i ekonomický a sociální kapitál“ (Lan, 2011, s. 1670). Migranti se tak stávají kvalifikovanými díky tomu, že jejich jazykové znalosti získávají v nové zemi hodnotu. Tuto nově nabytou kvalifikaci anglofonní migranti uplatňují z velké části pro získání pracovní pozice učitele angličtiny.

Podobně z Bourdieho vychází Mary Petrón (2009), jež píše o transnacionálním kulturním kapitálu, který mexické ženy z jejího výzkumu získaly díky několikaletému pobytu a studiu na základních a středních školách v USA, kde si osvojily znalost angličtiny na úrovni rodilých mluvčích. Dle Petrón (2009) informátorky byly schopny využít svůj transnacionální kulturní kapitál pro hospodářský i sociální vzestup.

Anglofonní migranti jsou proto díky svému lingvistickému kapitálu, ale také díky občanství v zemích, které představují světové velmoci, považováni často za privilegované (Lan, 2011). Tato privilegovanost je mimo jiné charakterizována snadnější mobilitou, a to díky držení „silného“ pasu, který držitelé umožňuje snadnější pohyb přes hranice (Croucher, 2012). Vedle toho zauímají také privilegované postavení, jelikož jejich přítomnost v cílových zemích majoritní společností není považována za nežádoucí (jak tomu často je migrantů z jiných zemí), ba naopak je místními často vítána (Lan, 2011; Leinonen, 2012).

Na druhou stranu anglofonní migranti z globálního severu mohou čelit i určité prekarizaci. Rey et al. (2020) zdůrazňují, že pracovní pozice anglosaských učitelů jsou často nestabilní, jelikož dostávají krátkodobé smlouvy a pro jejich zaměstnání je příznačná vysoká míra fluktuace. Tyto migranti mají navíc často studentské dluhy. Dle Rey et al. (2020) proto musí neustále hledat kompromis mezi vysněným životním stylem a finančními závazky.

Vzhledem k literatuře, ze které vycházím, jsem si položila následující hlavní výzkumnou otázku: „*Jak učitelé angličtiny–rodilí mluvčí reflektují svoji pozici v sociálním prostoru?*“ ČR?

Tuto hlavní výzkumnou otázku poté rozvíjím třemi podotázkami:

Jak reflektují svůj kulturní a symbolický kapitál ve vztahu k trhu práce?

Jak reflektují svoji pozici ve vztahu k dalším sociální polím, v nichž se pohybují?

Jak reflektují privilegovanost své mobility v kontextu udržování transnacionálních vazeb a procesu usazování (emplacement) v ČR?

2. METODOLOGIE VÝZKUMU

Jak je již zmíněno výše, cílem práce je pochopit, jak učitelé z globálního severu reflektují svou pozici v sociální realitě České republiky. Záměrem je popsat a pochopit společné i jedinečné zkušenosti, názory a postoje vyskytující se v jejich reflexích. Proto jsem pro výzkum zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, jež skrz idiografický přístup umožňuje holisticky sledovat detaily a nuance zkoumaného fenoménu (Novotná et al., 2019). Kvalitativní přístup též umožňuje otevřenost a flexibilitu, díky které je možno reagovat na informace získávané v průběhu výzkumu a na jejich základě výzkum přizpůsobit (Novotná et al., 2019). To pro mě bylo obzvlášť důležité, jelikož u rozhovorů díky různorodosti životních situací často vyvstávaly nové relevantní jevy, které bylo vhodné prozkoumat více do hloubky. Při výzkumu jsem též využila koncept sociologické imaginace od Charlese Wrighta Millse (Novotná et al., 2019) – abych lépe pochopila podmínky a kontexty, v rámci kterých se utvářela migrantská zkušenost informátorů, ptala jsem se mj. na jejich dětství, rodinné vztahy, studium na vysoké škole či pracovní zkušenosti ze země původu.

2. 1. 1. Technika tvorby dat – polostrukturované rozhovory

Data pro tento výzkum byla vytvořena pomocí polostrukturovaných rozhovorů, a to při osobních setkáních, jednou jsem otázky zadala také písemně. Písemné zadání otázek jsem zvolila, jelikož se informátor kvůli svým časovým možnostem nemohl zúčastnit rozhovoru

tváří v tvář. Informátora jsem požádala o rozvedení každé odpovědi v několika větách, což důsledně splnil, jeho odpovědi jsou tedy poměrně rozsáhlé a považuji je za přínosné a relevantní pro tento výzkum. Jednalo se také o poslední rozhovor, proto otázky, které jsem položila vycházely z předchozích rozhovorů, resp. cílili na témata, která se v předchozích rozhovorech jevila pro výzkum jako nosná

Metodu polostrukturovaných rozhovorů jsem zvolila, jelikož byla nejvhodnější vzhledem k povaze výzkumu a výzkumných otázek. Metodu rozhovorů užívají také studie, ze kterých ve svém výzkumu vycházím, např. Lan (2011) a Rey et al. (2020). Rozhovorů jsem vedla celkem pět. Proběhly v časovém rozmezí od 6. 3. do 26. 10. 2023. Byly uskutečněny v různých pražských kavárnách a restauracích, na kterých jsem se domluvila s informátory podle jejich možností. Všechny rozhovory byly vzhledem k původu informátorů vedeny v anglickém jazyce. Rozhovory byly po souhlasu informátorů nahrávány na mobilní telefon pomocí aplikace diktafon. Pro nahrávání rozhovorů jsem se rozhodla především proto, aby rozhovor nebyl narušen či „zdržován“ nutností psát průběžně záznam výpovědí. Za další výhodu považuji také možnost pracovat s přesnými výpověďmi informátorů. Rozhovory trvaly v průměru hodinu a půl. Na počátku rozhovoru byl každý účastník seznámen s účely výzkumu a požádán o informovaný souhlas. Informátorům jsem postupně představovala témata, které jsem následně rozvíjela několika podotázkami.

2. 1. 2. Okruhy témat

S ohledem na položené výzkumné otázky jsem pro polostrukturované rozhovory připravila 7 tematických okruhů a ke každému z nich jsem vytvořila několik základních otázek. Otázky byly otevřené a fungovaly jako odrazový můstek pro počátek vyprávění informátorů. Zároveň otázky představovaly záchytné body, o které jsem se v případě odbočení od tématu mohla opřít. Zajistily také, aby nebylo žádné zajímavé téma opomenuto. Během rozhovorů jsem reagovala na sdělení informátorů a případně otázky upravovala či rozvíjela dalším podotázkami.

V rozhovorech byly sledovány následující tematické okruhy:

1. Život v zemi původu před migrací

Jaké bylo výchozí zázemí a předchozí zkušenosti, které mohly ovlivnit jejich rozhodnutí a následný život v České republice.

2. Stěhování do České republiky

Jaké strategie užívali při přípravě stěhování do jiné země a jak toto stěhování z jejich pohledu proběhlo.

3. Zaměstnání

Zkušenosti s českým trhem práce a reflexe jejich pozice na tomto trhu. Hodnocení svých předchozích i stávajících pracovních pozic i vize do budoucna.

4. Bydlení

Jaké mají požadavky na bydlení v České republice a jak jejich současné bydlení tyto požadavky splňuje. Strategie užívané pro hledání bydlení.

5. Vztahy

Sociální život v transnacionální sociální síti. Jak probíhá vytváření nových vztahů (přátelských, romantických, pracovních) v České republice a udržování těch starých.

6. Lifestyle

Každodenní režimy v České republice. Ohledy na lifestyle při výběru migrační destinace a setrvání v dané destinaci.

7. Legální status pobytu

Reflexe obtížnosti opatření víza pro legální pobyt v České republice.

Dotazování formou e-mailové komunikace proběhlo 16. 1. 2024. Obsahovalo 17 otázek. Některé kopírovaly otázky pro rozhovory, několik nových otázek bylo vytvořeno na základě poznatků získaných z předešlých rozhovorů za účelem získat co nejvíce relevantní informace pro výzkum.

2. 2. Výzkumný vzorek

2. 2. 1. Výběr vzorku

Vzorek informátorů byl vybírán účelově, přičemž jsem zvolila 4 základní kritéria:

- a) angličtina jako mateřský jazyk
- b) zkušenost se zaměstnáním učitele angličtiny v ČR
- c) původ v zemi globálního severu (USA, VB, Kanada, Austrálie)
- d) zkušenost s migrací do ČR – pobyt delší než 6 měsíců

Angličtina jako rodný jazyk je důležitá především proto, že vycházím z teorie (Lan, 2011; Petrón, 2009), ve které anglický jazyk hraje ústřední roli v migraci vzhledem ke své povaze globálního lingvistického kapitálu. Zaměření konkrétně na učitele angličtiny jsem poté zvolila pro vytvoření větší homogenity vzorku. Migranti z globálního severu představují rozsáhlou, různorodou kategorii, literatura však upozorňuje, že v rámci této kategorie tvoří učitelé angličtiny skupinu se specifickými zkušenostmi. Co se týče kritéria o zkušenosti s migrací do České republiky, zde jsem vnímala určitý problém se stanovením minimální délky pobytu na území ČR. Vzhledem k výzkumným otázkám pro mě byli klíčoví migranti, jejichž migrace byla dlouhodobého charakteru. Rozhodla jsem se pro minimální délku pobytu na našem území alespoň 6 měsíců. V případě takto dlouhého pobytu (nad 90 dní) na českém území jsou již migranti legálně povinni zajistit si povolení k dlouhodobému pobytu či dlouhodobé vízum (, 2024). Od takových migrantů lze dle mého názoru očekávat, že již mají zkušenost s místním trhem práce.

2. 2. 2. Pasportizace informátorů

Vzorek tohoto výzkumu tvoří celkem šest mužů, z toho pět mužů je občany Spojených států amerických a jeden je občanem Velké Británie. Všichni moji informátoři mají zkušenosti s prací učitele angličtiny v České republice, což bylo také požadavkem pro zařazení do výzkumu. Čtyři z informátorů pracovali v době výzkumu na gymnáziu a jeden na vysoké škole. Pouze jeden z informátorů opustil školství a byl v době výzkumu zaměstnán jako správce sociálních médií a marketingu.

Čtyři z mých informátorů jsem získala na základě osobních kontaktů. Původním plánem bylo získat informátorů deset. Předpokládala jsem, že k tomu využiji metodu sněhové koule, ta ovšem nevyšla dle očekávání. Většina informátorů nabídla, že se optají a případně se mi ozvou, nakonec mi však nové kontakty poskytl pouze jeden informátor. Díky

těmto kontaktům jsem získala jednoho informátora. Druhá kontaktovaná žena na zprávu nereagovala. Na posledního informátora jsem dostala kontakt od vedoucí práce.

Jak je již zmíněno výše, součástí výzkumného vzorku jsou pouze muži. To částečně odpovídá profilu této migrační profesní skupiny u jiných antropologických výzkumů z českého prostředí (srov. Hrdličková, 2008). Informátory spojuje život ve velkoměstě, konkrétně Praze. Všichni mají vysokoškolské vzdělání v sociálněvědních oborech, tudíž disponují vysokým lidským kapitálem. Dále mají všichni až na jednoho české partnerky. Někteří s nimi mají i potomky. V České republice se většina stýká s Čechy, jen jeden žije v rámci anglofonní komunity. Všichni pracují v multietnickém/multikulturním pracovním prostředí. Byť jako kritérium pro výběr vzorku byla zvolena minimální délka pobytu v České republice 6 měsíců, veškerí informátoři zde žijí nejméně 6 let, což se podílí na hlubší zkušenosti s pracovním trhem i integrací do společnosti. Do České republiky se přestěhovali jako dvacátníci a třicátníci, často hned po dokončení vysoké školy či krátce na to. Momentálně jsou třicátníci a čtyřicátníci, nacházejí se tedy v období středního věku, což má vliv na jejich migrační trajektorii a zkušenost. Tato životní fáze je všeobecně společností vnímána jako doba, kdy má člověk nechat mládí za sebou a být zodpovědnější v oblastech financí, práce a rodiny (Freund a Ritter, 2009). Z hlediska jazykové kompetence ovládají informátoři češtinu na jazykových úrovních A2–B1. Češtinu užívají při jednoduchých stereotypních interakcích, jako je nákup či objednání jídla v restauraci. Ve složitější konverzaci spoléhají plně na angličtinu.

Informátoři se do České republiky přestěhovali po roce 2010. Hrdličková (2008) rozlišuje mezi migranty z USA přicházejícími v 90. letech a po roce 2000. Podle ní Američané přicházející po začátku milénia již nevolí Českou republiku kvůli zvědavosti po pozůstatcích socialismu, či proto, že tu je „levně“, nýbrž především proto, že touží zakusit život v Evropě, kde se mohou žít učitelstvím, herectvím či studovat na univerzitě.

Níže uvádím medailonky o informátorech sloužící pro kontext jejich výpovědí, na které bude odkazováno dále v textu.

Oliver pochází z Minnesoty, USA. Na univerzitě v USA studoval mezinárodní vztahy a německý jazyk. V rámci studií strávil semestr v Německu. Během této doby navštívil také Prahu a další evropská města. Po dokončení bakalářského studia pracoval v zemi původu

jako šéfkuchař. Do Prahy se přestěhoval v roce 2011. V České republice je zaměstnán jako učitel angličtiny na soukromém gymnáziu. Na pražské univerzitě získal magisterský diplom v oboru business managementu. V ČR se seznámil se také se svou současnou manželkou, Češkou, se kterou má jedno dítě.

Charlie vyrůstal v Alabamě, USA. Na univerzitě v USA vystudoval psychologii a komunikační studia. Po pár letech práce se na univerzitu vrátil a zvolil magisterské studium zaměřené na výuku anglického jazyka pro mluvčí cizích jazyků. Během magisterského studia navštívil poprvé Českou republiku. Během léta zde učil v letní jazykové škole v Plzni. Tady se rok poté také seznámil se svou současnou manželkou, občankou Francie. Česká republika se mu tak zalíbila, že se hned po dokončení magisterského studia v roce 2017 i s přítelkyní přestěhoval do Prahy. Jeden rok v ČR pracoval na jazykové škole a následně se stal učitelem na gymnáziu. V Praze žije přes 6 let.

Jack pochází z Illinois, USA. Na univerzitě v USA studoval mezinárodní vzdělávání, historii a teritoriální studia Ruska a centrální Evropy. Prostřednictvím programu Erasmus se v roce 2012 dostal do Prahy. Prahu poté navštívil skrze stejný program znovu a po dokončení bakalářského studia v roce 2015 se sem přestěhoval. V České republice žije přes 9 let. Na vysoké škole v Praze získal magisterský diplom v oboru mezinárodní vztahy a diplomacie. Současně na této škole pracuje jako učitel angličtiny. Vedle učitelství je James také profesionálním kuchařem. Této profesi se věnoval především v USA, ale příležitostně vaří i současně v některých pražských restauracích. Jeho přítelkyně je Češka, jeho přátelé v České republice jsou však pouze cizinci z různých zemí.

Brad pochází z USA. Na univerzitě v Arizoně získal bakalářský titul z oboru antropologie. Během studia strávil dva semestry v zahraničí, jeden ve Velké Británii a druhý na Masarykově univerzitě v České republice. Během studia vycestoval do Polska, Maďarska a dalších evropských zemí. Následně se vrátil do Spojených států, kde vystudoval magisterské studium zaměřené na analýzu a řešení konfliktů. Po dokončení studia mu chybělo cestování a tak se v létě roku 2015 přestěhoval do Prahy, kde nyní žije přes 8 let. Současně je zaměstnán jako učitel angličtiny na gymnáziu. V Praze se seznámil se svou snoubenkou, Češkou, se kterou má dceru.

Artur pochází z Velké Británie. Na univerzitě ve Velké Británii studoval politologii. Po dokončení bakalářského studia se rozhodli s přítelkyní cestovat a poté se na krátký čas usadili v Austrálii, kde pracovali v administrativě. Po návratu do Velké Británie se vrátil do svého starého zaměstnání, jeho pozice však byla po několika měsících zrušena. Jeho cílem bylo opět vycestovat a vydělat si u toho nějaké peníze, rozhodl se proto stát učitelem angličtiny. Na chvíli se přestěhoval do Prahy, kde získal certifikát pro učitele a pracoval ze také jako lektor na letním kempu. Následně se s přítelkyní přestěhovali do Jižní Koreji, kde žili a učili jeden rok. Po této zkušenosti se přesunul do Polska, kde dokončil další učitelství kurz. Místní škola mu nabídla práci a tak tu nakonec tu zůstal pracovat dva roky. Následně se přestěhoval zpět do Velké Británie, aby zde absolvoval magisterské studium v oboru anglický jazyk. Poté se na rok vrátil do Polska, odkud se přestěhoval do Prahy, jelikož mu zde v roce 2017 byla nabídnuta práce na gymnáziu. V České republice nyní žije přes šest let. Má českou přítelkyni.

David je původem z Wisconsinu, USA. Na univerzitě získal bakalářský titul z psychologie. Poslední rok studia absolvoval na anglojazyčné univerzitě v Praze. Během studia se začal živit učením angličtiny. Po dokončení bakalářského studia v roce 2010 zůstal bydlet v Praze, nyní zde žije již přes 13 let. Na počátku učil individuální lekce v jazykové škole i soukromě. Následně čtyři roky pracoval jako vedoucí anglického kroužku ve mateřské škole a zároveň učil pár kurzů na výše zmíněné anglojazyčné univerzitě. Poté získal místo učitele na gymnáziu, kde pracoval tři roky. Nyní kompletně opustil školství a momentálně dělá manažera médií a komunikace. V Praze bydlí s českou přítelkyní a jejich společnou dcerou.

2. 3. Analýza dat

2. 3. 1. Pozice ve výzkumu

Novotná et al. (2019) uvádí, že pokud tazatel a informátor sdílí alespoň část své životní zkušenosti, je možné s ní během rozhovoru pracovat a odvolávat se na ni. Já jsem s většinou informátorů sdílela zkušenost se školou, na které jsem studovala a oni zde vyučovali anglický jazyk. Tuto sdílenou zkušenost jsem využila, když jsem v některých otázkách odkazovala na specifické praktiky školy, jejichž reflexe z pohledu informátorů byla pro výzkum velice relevantní a přínosná. Na druhou stranu sdílená zkušenost může mít za následek to, že některé věci považujeme za samozřejmé, protože se na tyto informace již

řádně nedoptáme (Novotná et al., 2019). Proto jsem se během výzkumu aktivně snažila minimalizovat vliv vlastních předporozumění.

S informátory, které jsem již znala z dřívějšíka, mám velice kladné vztahy, což dle mého názoru přispělo k přátelské a uvolněné atmosféře během rozhovorů. Na druhou stranu si uvědomuji, že předešlá povaha našeho vztahu učitel(autorita)–žák mohla vést některé z mých informátorů ke snaze „zachovat si tvář“. Díky mému předešlému vzdělání na anglofonní škole mluvím plynně anglicky, s komunikací z tohoto ohledu proto nebyl žádný problém.

2. 3. 2. Analýza polostrukturovaných rozhovorů

Po uskutečnění rozhovorů jsem provedla komentovanou transkripci. Vzhledem k veliké časové náročnosti přepisování jsem pro vytvoření transkripce použila internetovou stránku app.transkriptor.com. Na stránce jsem si založila účet, nahrála jsem zvukový záznam a následně mi stránka vytvořila transkript. Byť mi stránka výrazně ulehčila práci, v textu se často vyskytovaly chyby, obzvláště v českých slovech, kterým kvůli nastavené angličtině systém nerozuměl. Dále systém občasně spojoval promluvy informátora a výzkumníka do jednoho, či špatně rozpoznával, kde jedna věta končí a druhá začíná, což vedlo k špatně umístěným interpunkčním znaménkům a pozměnění významů vět. Vzhledem k těmto chybám jsem si proto každou nahrávku poslechla a transkript editovala. Výsledný transkript jsem výjimečně upravila, když repetice slov, jež informátoři užívali jako slovní vaty, ztěžovala orientaci ve výpovědi. Jinak byly repetice v textu zachovány. U pomlky či nedokončených vět jsem dané místo označila třemi tečkami.

Přepisy rozhovorů jsem poté kódovala popisnými a interpretativními kódy. Pro analýzu jsem využila software ATLAS.TI, který mi poskytla fakulta. Ke kódům jsem občas přidávala také poznámky. Následně jsem znovu prošla text s vytvořenými kódy a zaměřila jsem se na často vyskytované či zajímavé kódy, které byly relevantní pro zodpovězení výzkumné otázky. Na základě toho jsem vytvořila další sestavy výroků s kódy, které jsem dále poznámkovala. Tyto pasáže jsem poté průběžně konzultovala s vedoucí práce, což mi přineslo odbornou perspektivu a větší zcitlivění, které jsem uplatnila při kódování dalších rozhovorů. Z kódů jsem vytvářela kategorie – skrze ty odpovídám na výzkumné otázky. S výpověďmi informátorů jsem pracovala v anglickém jazyce a tak je i uvádím v empirické

části této práce. U překladu do českého jazyka jsem totiž měla obavy, že by mohlo dojít ke ztrátě některých důležitých významů. Vzhledem k tomu, že angličtina je součástí akademického jazyka, věřím, že tato skutečnost není příliš problematická. V některých citacích jsem vytučnila části, které jsem pokládala za klíčové, které podporují argumentaci při interpretaci. Pro označení výzkumníka a informátora v rozhovoru jsem užívala iniciály křestního jména.

2. 4. Etika výzkumu

Pro zajištění etiky výzkumu byli informátoři již při prvotním kontaktu skrz zprávy informováni o povaze výzkumu, o charakteru rozhovoru i jeho předpokládané délce. Na začátku každého rozhovoru jsem poté informátory požádala o psaný informovaný souhlas. V souhlasu byla uvedena metodologie výzkumu, jméno výzkumníka i vedoucího práce. Informátoři byli ujištěni o anonymizaci dat a jejich následném použití. Anonymizace dat byla zajištěna změnou jmen a vynecháním citlivých informací jako název pracoviště apod. V souhlasu je dále vysvětleno, že je možnost nezodpovědět některé otázky či rozhovor zcela ukončit bez uvedení důvodu. Informátoři byli zpraveni o možnosti kdykoliv stáhnout svůj souhlas k účasti ve výzkumu. V souhlasu je také uvedeno, že rozhovor bude nahráván, na začátku schůzky jsem se o souhlasu s nahráváním ovšem ujistila i ústně. Během jednoho z rozhovorů účastník vyjádřil pochybnosti o vhodnosti nahrávat část jeho výpovědi, nabídla jsem mu proto přerušit nahrávání, nakonec ovšem sám rozhodl, že má nahrávání pokračovat. Jeden informátor také požádal o zaslání celé audionahrávky, kterou jsem mu poté obratem zaslala. U písemného dotazování byl souhlas udělen neodporováním. Tím, že informátor sám vyplnil otázky písemně, měl poskytovaná data plně pod kontrolou.

V rámci principu neublížení jsem reflektovala, zda výpovědi nemohou ohrozit integritu informátorů či postavení anglofonní skupiny v České republice. Setkala jsem se výpověďmi, které mohly být problematické, a proto je nezařazuji do výzkumu. Jednalo se o výpovědi spojené s pochybením v oblasti legislativy, nicméně v době výzkumu tyto skutečnosti byly již promlčené. Jednalo se o věci, o kterých samotní informátoři neuvažovali jako o morálně problematických.

EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem mojí práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „*Jak učitelé angličtiny–rodilí mluvčí reflektují svoji pozici v sociálním prostoru ČR?*“

V rámci analýzy dat jsem identifikovala několik kategorií, prostřednictvím kterých popisuji a interpretuji reflexi mužů, anglofonních migrantů, kteří mají zkušenost s pracovní pozicí učitele angličtiny na českých mateřských, středních a vysokých školách. Kategorie postihují roviny privilegovanosti, zranitelnosti a usazení, které moji informátoři v rozhovoru tematizují.

Text je členěn do pěti kapitol, které se týkají:

- 1) kontextů zapojení na trh práce (kapitola 1–3)
- 2) kontextů sebeumístování v dalších sociálních polích
- 3) tématu proměny mobility anglofonních migrantů a na ní vázaných životních stylů

1. PREGRADUÁLNÍ VZDĚLÁNÍ – PŘÍPRAVA NA PRACOVNÍ TRH?

Všichni moji informátoři studovali v rámci bakalářského studia obory společenských věd (psychologie, mezinárodní vztahy, politologie, antropologie) na amerických univerzitách. Informátoři refleктоvali, že tyto obory volili vzhledem ke svému osobnímu zájmu o daný obor, nikoliv s vyhlídkou uplatnění na pracovním trhu.

“I have a tendency to study stuff that I'm interested in and not think about what I can do for a living. That was, yeah German and international relations.” – OLIVER

„When I started at university, I actually began my studies towards being a history teacher. And then one of my professors, we were speaking one day about different things and he told me, he goes, no, no, no, you need to study international relations. And he goes, that's what you want to study. I didn't even know what it was. And he was correct. I love international relations.“ – JACK

Lan (2011) uvádí, že mladí anglofonní migranti ze Západu vede k migraci a volbě výuky angličtiny mnohdy fakt, že ve své domovině nemohou s diplomy z humanitních věd na trhu práce najít dobré uplatnění. Navíc často hledají rychlý způsob, jak splatit vysoké studentské půjčky. Moji informátoři nereflektovali, že by ve své rodné zemi měli problém se na pracovním trhu uplatnit. V USA/VB pracovali v administrativě, gastronomii či marketingu. Až na Brada také nikdo z nich nevěděl, že pro něj představovalo problém pracovat mimo svůj vystudovaný obor. Nespokojenost se zaměstnáním se u nich pojila s celkovým pocitem všednosti a nezajímavosti života v rodné zemi. Rozhodnutí migrovat reflektovali jako osobní, svobodnou volbu, vedenou zájmem o cestování a poznávání nových kultur či získání nových zážitků. Pro některé hrály také velký faktor romantické vztahy, jelikož do Evropy šli za přítelkyněmi, které se sem přestěhovaly před nimi. Migrace nebyla u žádného z informátorů nahlédnuta jako situace, do které by byli natlačeni kvůli své prekarizované pozici v domovině.

„It was just kind of boring. Nothing could replace, you know, when you are traveling, you just spend your days on the beach, new people all the time. So it just the world seemed a lot smaller I guess... – ARTHUR

„I really wanted to get back abroad. After having travelled around Europe during undergrad, going back to the States felt anticlimactic, like a letdown. I went on to get a masters and that was exciting and stimulating but when I graduated I didn't have a job in the field I wanted lined up so life didn't feel nearly as exciting and fulfilling as it had been.“ – BRAD

„And I was back in Minneapolis, working, feeling a little alone, missing Europe, missing my then girlfriend. So I decided one night after work .. so I was working until 2:00 in the morning. So it's like 3 or 4:00 AM and I am like I'm going back to Europe.“ – OLIVER

Davidovi byla dokonce během bakalářského studia psychologie v USA jeho učitelem nabídnuta spolupráce s pozdějším zajištěním dobře peněžně ohodnocené pracovní pozice. On se však rozhodl pro dobrodružství v Evropě.

„And he's like, you will always have a job. He's like, look at me, I'm a PhD professor at this university. I get to do the research I want. I have students that I'm training. I get paid

*well because there's always a job for me to have. I think you should do it. And as I was finishing that semester or whatever, he was like, yeah, I really think what you should do is apply at this university for the master's degree. And we could even, like, fast track you to the PhD program and say, like, **you'll be working under me and we'll give you like, grants and scholarships and essentially you'll work with me.***

*... And I mean, I got to be honest, I was young and let's **say young and in love and an opportunity to go to Europe where I had never been.** Was just like here, it's already like prepared for you. So it's two options, academics or the great unknown. I guess you could say it like that. Yeah. I decided to go to Europe.“ – DAVID*

Pro migraci do ČR vysokoškolský titul chápali jako důležitý pouze z hlediska splnění podmínek minimální kvalifikace pro výuku. Zpočátku nepočítali s tím, že na pracovním trhu či v samotném zaměstnání využijí své akademické znalosti z těchto oborů. To konečně ani nebylo důvodem, proč by se pro migraci nebo povolání učitele rozhodli. Většina mých informátorů však nakonec uplatnila své vzdělání ve výuce na gymnáziu (viz následující kapitola), kde vyučují tyto obory v anglickém jazyce. Zpětně se tedy ukázalo, že migrace do ČR jim umožnila vystudovaný obor využít.

2. POZICE NA TRHU PRÁCE

Jak je již uvedeno výše, anglický jazyk si díky svému významnému postavení v rámci mezinárodního obchodu a zejména globalizace postupně získal prioritní postavení ve vzdělávacích systémech po celém světě (Crystal, 2003). V souladu s tím počala celosvětově narůstat poptávka po učitelích z anglofonních zemí, kteří jsou rodilými mluvčími (viz. Lan, 2011; Petrón, 2009; Rey et al., 2020). Kvůli této široké poptávce mnozí anglofonní migranti ze zemí globálního severu k práci učitele angličtiny přistupují jako k „prostředku mobility“ (Rey et al., 2020, s. 364), který jim umožňuje žít a pracovní se uplatnit kdekoli na světě (Lan, 2011; Rey et al., 2020). Moji informátoři uvedli, že k volbě profese výuky anglického jazyka je přivedla představa dobrého uplatnění na českém (i celosvětovém) pracovním trhu a vyhlídka dobrého platového ohodnocení, přičemž k těmto názorům je vedly informace získané na internetu či doporučení přátel. Již od počátku počítali s tím, že se díky svému kulturního kapitálu umístí na primárním pracovním trhu v cílové zemi (viz. Trbola a Rákoczyová, 2010).

*„And I just googled. I remembered Prague from my university days. It was great. **Let me see what job opportunities are in Prague. Saw lots of teaching jobs** so I said let's go get a teaching certificate and the next day I sent my application.*

*... Let's just do it. **Let's give it a try. I can go anywhere in the world once I get this certificate.** Teach in China. If I'm not happy in Europe, I'll move and teach something. So that's kind of how I got started on it” – OLIVER*

*„To be honest, before I took the course, I was like never someone who cared too much about how to speak, how to write ... **the reason I took it was because my friend had already been here, was making what we considered a good amount of money in like 2010.** You know that type of salary for an expat is really good. So it was more about like the money.” – DAVID*

*„So I just decided **what's the best way to travel again on a budget. An English teacher** seemed the best way. I bought a book. I talked to my friends that were already doing it.... But the only one who was really helpful, he was actually in Japan teaching. And we just talked about it, what you need and how easy it was.” – ARTHUR*

Možnost uplatnit svůj kulturní (lingvistický) kapitál na cizím trhu práce však může být limitována státními regulacemi (Lan, 2011). Lan (2011) uvádí, že tchajwanský stát striktně reguluje vydávání pracovních víz, a navíc pro práci v mateřských školách vyžaduje od učitelů speciální licenci. Anglofonní učitelé jsou tak v těchto vzdělávacích zařízeních často zaměstnáváni ilegálně, což je uvádí do prekaritního postavení (Lan, 2011). Moji informátoři v prostředí České republiky nereflektovali žádné státní omezení z hlediska kvalifikace. Jak jsem již uvedla výše, pro zaměstnání v pozici učitele angličtiny postačuje dle české legislativy rodilým mluvčím jakékoliv vysokoškolské vzdělání (Zákon č. 183/2023 Sb.), které všichni moji informátoři dokončili před či krátce po příjezdu do České republiky.

*„...for both jobs I've had, teaching jobs, the requirements have been you have at least a university, you have a teaching certificate. That's all we care about. Yeah, experience is great. **But not a lot of certifications, yeah.**” – OLIVER*

Informátoři však svou pozici chápali tak, že být rodilý mluvčí pro dobré uplatnění na pracovním trhu nestačí, rozhodli se proto získat certifikát pro výuku anglického jazyka – TEFL (teaching english as foreign language), který zvyšuje jejich kredibilitu. Certifikát všichni moji informátoři získali v jazykových školách v České republice, vyjádřili však názor, že jeho platnost je mezinárodní a mohou jej uplatnit po celém světě – tento kulturní kapitál tedy považují za přenosný. Během kurzu byli informátoři konfrontováni s realitou vyučování angličtiny – zjistili, že vést výuku jazyka není tak snadné a jsou k tomu zapotřebí i jiné kompetence, než pouze ovládat daný jazyk. Oliver uvedl, že někteří účastníci kvůli vyžadované práci kurz vzdali.

*„And there's a few people who realized: **Oh, this is kind of serious. It's like school.** A few people kind of stopped going to class and just said like I'm not even going to try to take the test, I'm just here to hang out. I'll show up to class when I want, but I'm not going to try to get certified or anything. So about 15 and I'd say maybe of those 15 11/12 passed so.“*
– OLIVER

*„It was **very stressful** though cuz you're also like learning to teach for the first time, so my mind was definitely on that.*

*„But I remember my first class was ... the class awful. **I nearly gave up after one class**, but by the end of the class, the four weeks was definitely the most improved. so that was cool.“* – ARTHUR

Skoro všichni moji informátoři reflektovali, že samotný proces hledání práce v České republice byl poté snadný a rychlý. Zdůrazňovali, že jim pomohla především „expatriotská“ infrastruktura, která se skládá z různých internetových skupin/stránek a jazykových škol TEFL/CELTA, na kterých všichni moji informátoři získali certifikát učitele angličtiny. Skrz tyto jazykové školy se dostaly do „expatriotské učitelské komunity“, která značně navýšila jejich místní sociální kapitál. Tato infrastruktura byla těmto migrantům přístupná především díky jejich ekonomickému kapitálu ze země globálního severu (poplatek za kurz pro učitele angličtiny), a jejich původu (zapojení do „expatriotské“ anglofonní komunity učitelů).

*„Yeah, but I guess the first time I was looking again, it wasn't that difficult. **There's lots of jobs for native teachers. We have like a whole network of support.** Once you do your teaching qualification, there are Facebook groups and people keep posting jobs, and people*

*leave jobs and advertise their own jobs and things like that. So **usually the language school actually helps you get your first job.***” – ARTHUR

*„I got my **TEFL certification here in Prague at The Language House and that school helps with networking and pointing alum in the right direction.***

I applied to a few jobs toward the end of my certification and got responses very quickly. I got a couple job offers and accepted both.... It seemed really easy to get a job here and the process was short.” – BRAD

„So we decided to stick around and the Australian who decided to live with us, she was very social. Knew a lot more people than me. She's like, oh, there's a ... I'm going for an interview to preschool. They said they need more teachers, Mikey do you want to come with me?” – OLIVER

Pouze Charlie uvedl, že hledání práce v pozici učitele angličtiny bylo v České republice zpočátku velice náročné.

*“Not the easiest thing, and I still feel that **it's not the easiest thing unless you speak Czech really well.** OK, maybe it's a bit easier, but there aren't a ton of resources for stuff.*

*There's like a few things in English but... There are so many schools in Brod and I never see anything from them. So I applied to several like adverts – that was mostly it. And **I think I contacted some schools directly and tried to apply there but I didn't have too much luck** or too much success. Either they weren't really hiring or they just said OK, thanks, but it's not really available or..*

*The first school...I think there was an **advertisement on expats – jobs expats.** ... It still wasn't what I wanted. I wanted to work for an actual school or something.”* – CHARLIE

Problémy s nalezením práce zde byly spojeny především s tím, že Charlie hledal práci na „opravdové škole“, nikoliv na „jazykovce“. Jednalo se o jediného informátora, který již před počátkem své migrační trajektorie získal v rodné zemi magisterský titul v oboru výuky angličtiny pro mluvčí cizích jazyků. Přesto se nakonec musel první rok pobytu v ČR spokojit s prací na jazykové škole pro děti v Českém Brodu.

Ostatní, kteří podobné problémy s hledáním práce nereflektovali, se všichni zpočátku spokojili bez problému s prací učitele na jazykové škole či v mateřské škole, kde, jak Oliver

vysvětluje, je nalezení pracovní pozice pro rodilého mluvčího opravdu jednoduché. To se však může odrazit na horším platovém ohodnocení a pochybných praktikách vedení.

„And yeah, I did preschool for two years. I was a preschool teacher because they're hiring. Yeah, they're hiring every, If you know any American native speaker wants to teach - preschools, so many preschools have a native speaker now in Prague. So I started there.”
– OLIVER

„It on the record maybe borderline legal. I was paid in cash every month. An envelope of cash. Not a lot at all. And I should have never accepted the payment for the work at the time, but it was enough to pay my rent.” – OLIVER

Jak je vidět již výše, informátoři si uvědomovali, že trh práce učitelů angličtiny není jednolité, nýbrž stratifikovaný. Učitelské pozice mají různou hierarchii – z hlediska platového ohodnocení i společenské prestiže. Lan (2011) uvádí, že na nejnižší příčce je práce v tzv. „cram schools“ (typ jazykové školy) a v mateřské škole, která umožňuje malou možnost karierního růstu a vyznačuje se vysokou mírou fluktuace. Jako druhý, vyšší stupeň uvádí vysoké školy, na kterých je však požadavek minimálně magisterské vzdělání (Lan, 2011). Můj informátor David označil za nejnižší stupeň soukromou výuku/výuku na jazykové škole, „pravá“ výuka angličtiny dle něj začíná až na střední škole.

Byť si informátoři hierarchii v rámci učitelských pozic uvědomovali, nevyvíjeli systematickou snahu jich dosáhnout, až na dva informátory¹, kteří vystudovali magisterské studium zaměřené na výuku anglického jazyka. Informátoři reflektovali, že k práci na střední nebo vysoké škole se dostali skrz známé, především další učitele z expatriotské učitelské komunity, kteří je oslovili s pracovní nabídkou. Další informátoři uvedli, že jim práci nabídla vysoká škola, na které v Praze studovali. Někteří poznamenali, že v České republice nikdy nemuseli řešit běžné úkony spojené s hledáním práce, jako například odpovídání na nabídky či několikakolové pohovory apod. Český pracovní trh pro sebe tedy považovali za otevřený.

¹ Arthur získal magisterský diplom až poté, co měl již zkušenost s výukou angličtiny v Koreji a v Polsku, proto ho nezmiňuji výše u Charlieho, o kterém píš, že magisterský titul v tomto oboru získal ještě před započítáním své migrační trajektorie.

Jeden z informátorů dokonce jako vtip prohodil, že chce změnit práci, ale čeká, až za ním někdo přijde s nabídkou.

*„All of the ... except for [jméno jazykové školy], **all the jobs I got were through private.** Like hey, we have a job opening. **You have the paperwork, so here's a job.** Oh, Thanks.*

*...And it was the same for the university actually. They already knew me and **so I just got a phone call one day and said, hey, you want to come work for the university? OK, sure.**” – JACK*

*„I did. I sent out my CV to a few places. But yes, the interview process was **more of a formality.**” – JACK*

“Then I met a friend who taught at [jméno gymnázia]. She was the previous head of English department. And she's like, we need teachers. A lot of teachers are leaving this year.

*... So I didn't look hard and like I said for [jméno gymnázia], it was just: hey, I know you! – networking, but **I actually haven't really looked for a job since coming to Prague.** Yeah, it's kind of **all just like here we go**”. – OLIVER*

*“And that's also how **I started working at the university, because I had a friend who worked there** and they're like, it's not full time, but just teach a couple of courses here and there.” – DAVID*

*“Course I'd like more (money), but **I'm just waiting for someone to offer me a job.** Waiting for a friend to say like hey.” – OLIVER*

Získání práce bylo pro informátory snadné především proto, že na školách je velký zájem o rodilé mluvčí. Charlie vyjádřil názor, že tento zájem vychází z toho, že rodilí mluvčí jsou v České republice stále považováni za jediné „legitimní“ učitele cizího jazyka. Lan (2011) uvádí, že na Taiwanu jsou za legitimní považováni pouze mluvčí z určitých zemí, kteří mají „správný“ globálně uznávaný akcent – především severoamerický (Lan, 2011). Moji informátoři, kteří v době výzkumu pracovali na soukromé střední škole, uvedli, že pro získání práce byl velice důležitý jejich americký původ (viz také další kapitola), mluvčí z jiných zemí, kde je angličtina oficiálním jazykem, by tuto pozici nejspíš nezískali. Migranti ze zemí globálního severu tedy na trhu práce zaujímají privilegovanou pozici, jelikož jejich

původ je posouvá automaticky na vyšší příčku před ostatní učitele, kteří mohou mít vyšší kvalifikaci, avšak nemají preferovaný původ, nemají „žádoucí image“.

*“So I think they see the American teachers as like, oh something special to brag about like .. because there's still this very much this **idea in Czech Republic that you need a native speaking teacher to teach you. If you don't have a native speaker, even if their English is perfect and they're great and could be a better teacher in some ways – NO.**“ – CHARLIE*

*„And so it's like very important to them that they have **American English teachers working there and not just teachers from like some other country like South Africa or India where English is their first language. I don't think they that's the image that they want to.**“ – CHARLIE*

Vedle lingvistického a symbolického kapitálu se na trhu práce projevila jako velice hodnotná také institucionalizovaná forma kulturního kapitálu – vzdělání. Informátoři uvedli, že na pozici učitele na gymnáziu byli přijati, protože díky svému vzdělání v oborech sociálních věd (psychologie, mezinárodní vztahy, politologie, antropologie) mohli vyučovat specializované předměty v anglickém jazyce (např. law, psychology). K získání pozice by tedy pouze lingvistický kapitál nestačil. Jack, který vyučuje anglický jazyk na univerzitě, však reflektoval, že svůj obor (mezinárodní vztahy) nijak nevyužívá.

*„And when I applied there, they were well, we don't really have summer school, but we desperately need a teacher that you fit all of the categories for. Because **I was a psychology degree, they needed a psychology teacher.***

I had been teaching professional business courses at corporations. They needed a business teacher and an English teacher. They needed three like specific teachers and I had all the qualifications for it.” – DAVID

*„But then she posted again and it's like, I really need people. So I messaged her and like, do you think this is something –you know me – do you think (this is something I can do) And she's like, yes, yes, please apply. So I went there, did the demo lesson. They're like, yes, you **can teach international relations. And can you also teach law for us?**“ – OLIVER*

Byť informátoři vyjadřovali povětšinou spokojenost s pozicí učitele angličtiny – ať se jednalo o učitele na střední či vysoké škole, skoro všichni až na jednoho informátora v době rozhovorů uvedli, že zvažují/zvažovali změnu pracovního odvětví, potažmo chtěli ve svém oboru povýšit na lepší pozici. Lan (2011) uvádí, že pro anglofonní migranty ze zemí globálního severu na Tiwanu je velice těžké najít zaměstnání, které přímo nesouvisí s jejich původem a jazykovými kompetencemi, jelikož jejich ostatní kompetence a kvalifikace (např. vysokoškolské vzdělání ve specifickém oboru) nejsou zohledňovány. Dle Lan (2011) čelí tito migranti „kulturní ghettoizaci“, která je umísťuje do „*privilegovaných, avšak segregovaných pracovních ník*“ (s. 1688). Codó (2018) uvedla, že pro její informátory (anglofonní učitele–rodilé mluvčí žijící v Barceloně) bylo těžké uplatnit na trhu práce svou kvalifikaci, když neuměli místí jazyk.

Moji informátoři své kvalifikace (vysokoškolské tituly a jiné kompetence) mimo jazykové schopnosti považovali za uplatnitelné. Nepocit'ovali, že by je jejich jazyk či původ na českém pracovním trhu uzavíral do specifických pracovních odvětví. Naopak být anglofonní rodilý mluvčí dodává ostatním kvalifikacím přidanou hodnotu, díky které na pracovním trhu vyniknou mezi ostatními, kteří tímto lingvistickým kapitálem nedisponují.

David, který v rámci života v ČR změnil profesi, a to z učitele na pracovníka v administrativě a následně na manažera médií a komunikace pro IT společnost, vyjádřil názor, že znalost anglického jazyka byla zásadním důvodem, díky kterému tyto pozice získal.

„In every job that I've worked in the main reason I was there, it was because of my ability to speak English. Whether it's like my tone and my accent, my delivery or whatever it, it was like my most attractive quality or trait. And that was weird. I never thought it would be. I never...I don't think of it as a skill and other people tell me that I'm good at public speaking and they whatever, but I don't know. I never thought it was like that important, but it really, it really became like an asset for every place that I was.” – DAVID

Oliver, který by také rád našel práci v jiném oboru, uvedl, že se za tímto účelem rozhodl pro magisterské studium v oboru managementu. Oliver reflektoval, že čeští zaměstnavatelé na tituly hledí a magisterský titul tak považuje za důležitý pro zlepšení své pozice na trhu práce. Zde se ukazuje, že v moment, kdy tito migranti chtějí opustit pracovní odvětví zaměřené na výuku anglického jazyka, lingvistický kapitál již nepostačuje a je nutné

být proaktivní a zvyšovat svou kvalifikaci, aby mohli být na českém pracovním trhu konkurenceschopní.

*“So I did that and **now maybe I have some more options**. I think some Czech employers they like titles, **they like seeing titles on names**”.*

*..I just did it because I thought I when I move somewhere or **when I change jobs, it's good to have a title.**”*

*..ultimately I did it **so I could make more money and have a career change.**”*

– OLIVER

Brad naopak uvedl, že změnu kariéry ve svém případě považuje za nedostupnou, jelikož v oboru, který ho zajímá a který studoval, je nutné pro získání pozice ovládat český jazyk. I on však reflektuje, že kdyby měl zájem, mohl by získat pozici v jiném odvětví, než je vzdělání, nabízené pozice jsou však zaměřené na prodej a zákaznickou podporu, o což on zájem nemá.

*„I've thought about something different but it would have to be related to political science, international relations, humanitarian organizations, conflict analysis and resolution, or some sort of thing related to the humanities. I **don't think it would be easy to find something like that in Prague and without being a native Czech speaker**. I don't think it would be too easy to change. Jobs seem plentiful in Prague but they're in multinational corporations in sales, customer support, or some office job that I don't think would be fulfilling for me.”* – BRAD

Zároveň informátoři spoléhají, že kulturní kapitál z globálního severu je jistota, díky které na trhu práce vždy najdou uplatnění.

*„I keep telling myself it doesn't really matter. I don't know, I just get paranoid because I can't stand failure of any kind. So if I lost my job, that would look like failure, even though it wasn't my fault. **But equally, it wouldn't be hard to find another job.**”* – ARTHUR

3. PRACOVNÍ VZTAHY

Původ v zemi globálního severu vytváří specifické podmínky nejen na trhu práce, ale také v samotném zaměstnání. Moji informátoři tuto skutečnost reflektovali při vyprávění o práci na soukromém gymnáziu, kde pět z nich pracuje/pracovalo. Toto gymnázium se zaměřuje na rozsáhlou výuku anglického jazyka a anglickojazyčných předmětů. Vzhledem k tomuto zaměření škola dle informátorů považuje za velice důležité zaměstnávat učitele z anglofonních zemí globálního severu. Informátoři uvedli, že tamní vedení obdivuje Ameriku (a Američany), která díky postavení světového ekonomického a kulturního hegemonu „*signalizuje kapitalismus a úspěch*“. Americké učitele dle informátorů vedení školy považuje za něco speciálního, čím se škola může chlubit.

„*And the **administration of the school definitely has a like an admiration of America or something.***“

„*So I think they see **the American teachers as like, oh something special to brag about** like .. because there's still this very much this idea in Czech Republic that you need a native speaking teacher to teach you.*“ – CHARLIE

„*She's (the director) obsessed with America.*“

„*I think she just likes the image of Americans. But it's **signals capitalism and signals success***“ – ARTHUR

Informátoři vyzdvihovali, že na škole díky výše uvedeným názorům vedení panují dvojí standardy. Od amerických (i britských) učitelů je například vyžadováno, aby každý den chodili do školy v obleku, což dle Charlieho souvisí s tím, že tito učitelé mají ztělesňovat profesionalitu a být tváří školy. Jejich postavení je tedy z hlediska podmínek ambivalentní, někdy jim zajišťuje privilegia, jindy naopak vede k větším nárokům.

CH: „*So there's very much still that attitude that you know they want the **American teachers to wear suits every day** – to look professional – so that when people see the school, I think we're kind of like **face of the school** that like*“

EP: „*So Czech teachers don't have to do that?*“

CH: „*Yeah, but it's not – They're **not held to the same standard** in that way.*“

But also sometimes there's more pressure put on us, and sometimes I think there's more leniency on us because it's like they're foreigners, American, so ok.

*But I think there's kind of a little bit of a strange double standard where **some things we are treated maybe better and some things we are judged a little more harshly.***
(CHARLIE)

„Would I say, like, is dressing formally like that a bad thing? No. But it again, it should have been consistent and the expectation should have been the same for everyone.“
– DAVID

*„But I can say that like in this particular one, working for like high school or gymnasium in this specific circumstance, I absolutely remember feeling a little bit uncomfortable about like the difference between how like the department that I was in, which is the English department was like **treated with preference.***“ – DAVID

Zájem o působení rodilých mluvčích na školách ovšem neznamená, že by jednotliví učitelé dostávali lepší pracovní smlouvy a jistotu, že o práci jen tak nepřijdou. Rey et al. (2020) uvádějí, že anglofonní učitelé vyučující na mezinárodních školách často dostávají krátkodobé smlouvy a jsou vystaveni možnosti nenadálého ukončení pracovního poměru, pokud dojde k neshodám s vedením či škrtům v rozpočtu, což je situuje do prekaritního postavení, jelikož pracovní smlouvy jsou nutné pro platnost jejich víz. Dle jejich informátorů navíc školy často preferují mladší učitele s nižšími zkušenostmi, kterým mohou platit méně, což u starších zkušenějších učitelů může vést k ukončení smlouvy (Rey et al., 2020) Moji informátoři, kteří byli/jsou zaměstnáni na zmíněném gymnáziu, uvedli, že po dobu prvních 2–3 let dostávali jednoroční smlouvu, kterou bylo ke konci roku nutné obnovit. Arthur uvedl, že v něm tento fakt vzbuzoval stres a nejistotu, byť nepochyboval, že by sehnal bez problému práci jinde. Charlie nereflektoval, že by se obával ukončení pracovního poměru, hlavní nevýhodu a stresový faktor viděl v tom, že kvůli jednoročním smlouvám musel každý rok žádat o nové pracovní vízum. Tedy i oni jsou v tomto směru prekarizováni.

*„Yeah, **I would say the first two years were especially hard, like very up and down.** Maybe the third year wasn't great, but once I got that contract forever I guess I was a bit more relaxed.*

*...So now she can't. She just can't sack me, but **for those first three years, it was very stressful.***“ – ARTHUR

*“I was never like worried I would be fired from the school or something. I had a good relationship with them, but **only having like a one year visa and knowing I have to do it every year is like .. it's a little stressful.** What if something goes wrong, what if someone makes a mistake”* – CHARLIE

Arthur však uvedl, že v současné době již mají všichni zkušenější učitelé smlouvu na dobu neurčitou, jelikož vedení si dle něj nyní uvědomuje, že sehnat dobré učitele není snadné, a vyplatí se tedy spíše udržet si učitele již osvědčené. Delší pracovní zkušenosti se tedy projevují jako cenné.

„I think in the early days there was no job security for anybody. But I think now, because half of us have lifetime contracts like me and [jména kolegů angličtinářů], and whenever people start now, it's I think the director is realizing that it's actually very hard to find good teachers.” – CHARLIE

Specifické postavení a podmínky, které nastavuje vedení školy pro tyto anglofonní učitele ze zemí globálního severu, se poté promítají do vztahů s českými kolegy. Informátoři vyjádřili názor, že je jejich privilegované postavení vyčleňuje do kategorie „jiných/těch druhých“. David uvedl, že kvůli tomu své zvláštní postavení považoval za negativní a nežádoucí. Vysvětlil, že čím lépe se s českými kolegy seznámil, tím více mu nerovné zacházení vadilo. Vyšší platové ohodnocení anglofonních učitelů považoval však za obhajitelné. Anglofonní učitelé z globálního severu jsou dle něj stěžejní částí produktu (mezinárodní vzdělání), který škola prodává – dává tedy smysl, že tento fakt škola zohledňuje vyššími výplatami. Přesto se však cítil lépe na jiné škole, kde byly podmínky pro všechny „stejně špatné“, díky čemuž se mohl stát součástí kolektivu.

*„The longer I was there and understood more about like these dynamics and the more I gained like friendships or like strong working relationships with my Czech colleagues, I started to resent the fact that, like, our salaries were different, our expectations were different. The salary part was never like the biggest problem for me because **like I know what it means to sell a product and have different levels of what that product is.** That's, it's*

business. Education is business in some way. So I get that, but if there was no way to make positive changes for them and their salary, I just felt like there were things that like there could have been equal treatment and expectations on everything.“ – DAVID

*„At the university, I had tons of Czech colleagues, international colleagues, and none of, I mean, I'll be a little bit cheeky here. None of us felt like we were treated well. We all felt like we were kind of like, you know, very average, right? And that was part of the bond that we had, right. **But that's better in my in my belief, because we're there together.** We're not having beers and complaining about how tough work is, but one of our pockets are a little bit fatter than the other one“* – DAVID

Oliver v souvislosti s českými kolegy a dalšími učiteli reflektoval, že mohou vůči anglofonním učitelům z globálního severu díky jejich specifickému, privilegovanému postavení pociťovat závist a frustraci.

„I would see it as jealousy on some of their parts that they're like: oh I wish I could get that treatment or be seen is like: oh wow you're something so special for this, this location. We're so lucky to have you. Which I could see frustrating for some of the Czech teachers who are like: oh you know, I'm also good and trained but the management doesn't see me as like this special thing that you can't lose.“ – OLIVER

Je však třeba uvést, že s tímto specifickým, privilegovaným postavením se informátoři setkali pouze na tomto jednom gymnáziu, v jiných školách nikoliv. Jack, který pracuje na univerzitě, uvedl, že se všemi pracovníky je zacházeno stejně, bez ohledu na jejich zemi původu.

Závěrem tedy je, že informátoři přistupují k privilegovanosti jako k legitimní ve vztahu k lepšímu platovému ohodnocení, jelikož chápou, že jsou hlavní částí produktu, který škola nabízející „mezinárodní“ vzdělání prodává. Na druhou stranu si uvědomují, že je tato privilegovanost vyčleňuje z pracovního kolektivu, a z tohoto hlediska je tedy dvousečnou zbraní.

4. SOCIÁLNÍ OKRUHY – REFLEXE POZICE V DALŠÍCH SOCIÁLNÍCH POLÍCH

4.1. VEŘEJNÝ PROSTOR

V Evropských diskurzích jsou imigranti často tematizováni jako problematičtí a ohrožující majoritní společnost z hlediska sociálního, ekonomického či kulturního (Findlay, 1995 v Leinonen, 2012). Leinonen (2012), která se věnovala migrantům z USA žijícím ve Finsku, uvádí, že američtí migranti mají často výhodu, protože nejsou vzhledem ke své bílé pleti jako imigranti rozpoznáni, vizuálně totiž zapadají mezi místní obyvatelstvo. Termín imigrant je spojován pouze s lidmi z „chudších a nebílých“ částí světa (tamtéž). Její informátoři reflektovali, že díky své bílé pleti nejsou vystavováni diskriminaci, kterou pozorují u ostatních migrantů. Hasmath a Kay-Reid (2021), kteří zkoumali téma bílého privilegia v etnicky homogenních zemích Evropy (konkrétně Norska a Polska) uvádějí, že rasové nerovnosti v těchto zemích zůstávají více skryté, nejsou tematizovány tak jako např. v USA, jasně se zde však projevuje, že „*ti, kdo jsou konstruováni jako „bílí“, dostávají vyšší privilegia (ve srovnání s „nebílymi“)* v geografické, kulturní a politické realitě, kterou okupují“ (s. 13).

Mnoho z mých informátorů reflektovalo, že svým vzhledem zapadají mezi místní obyvatelstvo a lidé na ně běžně mluví česky. Oliver vyjádřil názor, že díky tomu, že je „bílý a muž“ nejsou důvody jej diskriminovat, a proto také v České republice diskriminaci nikdy nezažil, myslí si však, že lidé jiné etnické skupiny by mohli mít zkušenost jinou. Brad, který jediný vzhledově neodpovídá typickému „bílému Středoevropanovi“, reflektoval, že s ním Češi vedli nekomfortní rozhovory na téma rasy a etnicity. Tyto rozhovory popsal jako ignorantské, potažmo i rasistické, nikoliv však nutně vedené ve zlé vůli. Dle něj za nevzdělanost Čechů v tomto ohledu může vysoká etnická homogenita místního obyvatelstva.

„I've definitely never been discriminated against or especially as you know American, white American guy. That's not too many reasons to discriminate I guess. But I'm sure they're. I'm sure it exists though. I don't think my experience is true for every American foreigner. So you should find somewhere, find some like black Americans or something.“ – OLIVER

*“I mean, in shops everyone talks to me as if I’m Czech at first sight. Maybe my *dobry den* is better now, I don’t know.” – ARTHUR*

*“I guess some negative experiences are some awkward experiences that just show how **unknowingly ignorant** some people are. Perhaps just innocently so. But there have been questions about races/ethnicities in the US and my race **and they’re awkward and maybe racist** but I think mostly just are due to how homogenous the Czech Republic is. Everyone is so similar here.” – BRAD*

Leinonen (2012) dále uvádí, že migranti z USA mohou zůstat „skrytí“ z hlediska jejich cizineckého původu jen do momentu, kdy se projeví, že neovládají místní jazyk. Stát se „viditelným“ cizincem u nich však nevede nutně k negativním reakcím místního obyvatelstva. Leinonen (2012) zdůrazňuje, že USA navzdory některým kritikám vůči její politice díky svému postavení globální velmoci lidi stále přitahuje. Díky statusu USA jsou Američtí migranti spojováni s vysokým sociálním statusem a střední třídou. Američtí imigranti jsou také považováni za někoho, kdo může pozvednout internacionalizaci Finska. Jejich přítomnost ve Finsku je díky tomu místními často považována za neproblematickou. Informátoři Leinonen (2012) reflektovali, že jejich americký původ vzbuzuje často pozitivní reakce, Finové je považují za zajímavé a chtějí na ně udělat dobrý dojem.

Můj informátor Oliver reflektoval, že v České republice mají američtí migranti privilegovanou pozici, jelikož nejsou kategorizováni jako imigranti, kteří jsou v české republice spojováni s negativními názory, mezi které patří, že místním „kradou práci“, nebo že zatěžují zdravotní a sociální systém.

“Maybe there’s a bit of privilege with, you know, American passport. No one really sees you as like, oh, you immigrant, you, you’re taking our jobs. You’re a burden on the social health system. So yeah, I guess there is certainly an element of that.” – OLIVER

Dále informátoři vzpomínali, že jejich původ v zemi globálního severu se setkává povětšinou s neutrální, případně pozitivní reakcí české společnosti. Někteří informátoři reflektovali, že Češi jejich původ považují často za zajímavý. Arthur dokonce uvedl, že možnost vyniknout z davu a být jiný než ostatní, je jeden z důvodů, proč se rozhodl migrovat.

„... *I've been asked questions by friends, or even by just like some random people working somewhere, like oh **you're from America – cool.***” CHARLIE

„*Most positive [reactions], I would say. Overall. I haven't met anyone... It's cool, it's kind of exciting*“ – OLIVER

„*I like the thing about being in Poland or Czech is that you're different somehow **when in England you're just another English guy, yeah.***”

It's not special, not that it's special here, but it is something different. So that was more of a draw for me.“ – ARTHUR

Informátoři také uváděli, že Čechy zajímá americká a britská kultura a politika, která se často stává předmětem rozhovorů. Země globálního severu drží první příčku v množství exportu audio-vizuálních produktů do světa – ať se jedná o zpravodajství, filmy, či sportovní pořady (Kishan Thusu, 2007), díky tomu jsou informace o tamní politické situaci, ale i kulturních fenoménech konzumovány českou společností ve vysokém měřítku. Dle informátorů Češi rádi své tyto informace sdílí, popřípadě chtějí toto vědění prohloubit. Reflektují, že jsou v tomto směru pro českou společnost zajímaví a česká společnost je vnímá jako autentické. Autenticita je opět něco, co zvyšuje jejich symbolický kapitál.

„*Yeah, And **they like to say what they know about America.** They like to ask why Prague all the time. **They like to ask about politics, very popular.. food and drink.** They like to ask about what Americans eat, drink, how they do things. Yeah, I think they're curious, but no one's really anti-american. They're able to separate the person from the country, the person from the politics.*“ – OLIVER

„*Yeah, Yeah. I've been asked questions by friends, or even by just like some random people working somewhere, like oh you're from America – cool.*”

What do you think about the president and stuff like that..“ – CHARLIE

„*Sometimes you can see they're like Oh my God. So just the other day when I went to the after party at the prom, the girl that was doing the coats, nice girl. And she's like, oh, you speak English? And she went oh you're British and she just talked to me for 5 minutes*”

about how she loved Britain and British culture and stuff. So that does happen sometimes.“

– ARTHUR

*„And with strangers I have so many of the same exact conversations. They hear an accent when I speak Czech or see that I don't look Czech and "where are you from" follows shortly after. **And then some random fact they know about the region.** It is not negative and people get excited to meet a foreigner or are just being friendly I get that and it is mostly fine. Just sometimes the frequency with which it happens is annoying.*“ – BRAD

Další z mých informátorů, David, však vyjádřil názor, že americký původ v české společnosti pozbyl své dřívější atraktivitu. Dříve (do ČR se přestěhoval v roce 2010) byl českou společností – především českými ženami – jako Američan považován za zajímavého, což mohl zužitkovat například pro navázání kontaktů. V současné době však dle Davida země původu již nehraje velikou roli a mladí cizinci (myšleno ti, co přišli až po začátku nového milénia) jsou často umisťováni do společné (nadmárodní) skupiny „mladých cestovatelů“, které česká společnost dle Davidova názoru považuje za idioty.

*„And I don't want to be like, you know, sexist or too forward about it, but I just feel like, you know, a young Czech girl at the time was way **more interested in speaking to an American English speaker that's outgoing, then a Czech guy.**“* – DAVID

*„Even I made this light joke before that, I think it would have been easier for me to talk to women at that time. These days, I don't know. Maybe not. Maybe they would be like, **oh, you're just another one of these like, typical traveler asshole guys, and don't waste my time. You know what I mean? Yeah, so I don't. I don't know. I don't think in any way Czechs see me as like cooler or more interesting when they find out I'm American**”* – DAVID

*„I also feel that generational shift that like here I am, I'm not, I don't know, I'm grouped into like the **new generation of like younger travelers that doesn't matter which country, where you're from.** I think all Czechs kind of like say they're **idiots** and don't like them or whatever. **I don't think I win any points for being American.** And in fact, I feel like these days it's like less attractive.”* – DAVID

Dalším aspektem, který ovlivňuje vztah s majoritní společností je skutečnost, že jsou rodilými mluvčími anglického jazyka. Leinonen (2012) uvádí, že Finy často na interakcích s Američany láká možnost procvičit si anglický jazyk, kterému je díky povaze globální lingvy francy připisován vysoký sociální status. Lan (2011) podobně sledovala, že Tchajwanci výrazně stojí o možnost procvičit si angličtinu a migranty z globálního severu běžně zastavují na ulici, aby je pozvali na nějakou sešlost, získali na ně kontakt, nebo jen prohodili pár slov. Někteří moji informátoři reflektovali, že Češi mají zájem o zlepšení své úrovně anglického jazyka (viz také kapitola přátelství), což vede k tomu, že jsou žádáni o hodiny doučování nebo „jazykové výměny“. Charlie popisoval podobný zážitek z maturitního plesu. Můžeme sledovat, že anglofonní migranti jsou těmito interakcemi z veřejného prostoru jsou tlačeni na trh práce. Reflektují, že jim vadí, že se tyto režimy překrývají – jazyková kompetence je potom na obtíž v rámci setkávání se s cizími lidmi. Jinak jsou však reakce na anglický jazyk často neutrální.

*„But I find that Czech people, if they like, speak some English and are interested, they're typically like, you know, Oh your English is great, Oh you're an English teacher – my English is so bad **I would like some practice. I mean, that happens all the time. Or – could you help me?**“ – CHARLIE*

*„Yeah, that happened recently at the prom. **Some girl's mother would not leave me alone.** Like my daughter says, you're the favorite English teacher that you're so good. Like could you ... do you have time? And I'm like what about this other colleague? No, no, no. I only I heard that you were doing.“ – CHARLIE*

Leinonen (2012) píše, že vzhledem k privilegovanému postavení Amerického původu, bylo pro její informátory často výhodnější mluvit anglicky, než “lámanou finštinou”. S lámanou finštinou totiž nemuselo být rozpoznáno, že tito migrant přichází ze země globálního severu a oni tak byli kategorizováni jako „obyčejní“ imigranti. Lámaná finština navíc signalizuje, že jedinec je imigrant, který se chce v zemi zůstat. Angličtina naopak působí dojmem, že je zde člověk pouze na návštěvě, popřípadě na kratší dobu, což vyvolává u Finů pozitivnější reakce.

Moji informátoři reflektovali, že se snaží při kontaktu s místními použít co nejvíce ze svých znalostí českého jazyka. Moji informátoři to deklarují jako vyjádření úcty vůči české

společnosti. Mluvit pouze anglicky považují za neslušné, obzvláště vzhledem k tomu, že tu jsou trvale usazení. Dle nich je snaha mluvit česky Čechy oceňována a setkává se s pozitivní reakcí. Charlie reflektoval, že Čechům přijde úžasné, že jakožto Američan umí česky. Jack zdůraznil, že čím víc češtiny použije, tím víc jsou Češi na oplátku ochotni mluvit anglicky. David, který uvedl, že Americký původ již nemá v České republice tak privilegovaný status (viz výše) reflektoval, že snaha mluvit česky jeho pozici v české společnosti zlepšuje. Moji informátoři tedy i „lámanou“ češtinu považují za výraz úcty a respektu k místnímu obyvatelstvu, který posiluje vzájemné sympatie a důvěru.

*„But I will say because **I try harder to speak their language** or try to bring it to their level, they treat me more equally rather than like... They're definitely not going to treat me as exceptional, but they give me a little bit more of a chance.” – DAVID*

*„And like also like **I'm a foreigner living here, why should everyone be expected to speak English with me?** So that's how I personally feel about it.*

*... **I never like go in a place and just start immediately English.** You know at most I'll say ...I'll apologize and say like I don't know, I need something, but I don't really know, I can't say it very well in Czech like you know would you understand if I speak English and it's usually totally fine.“ – CHARLIE*

*„But one thing I have learned, OK, is **that if I speak this much Czech, oh, you can speak this much English.**“ – JACK*

Byť, jak můžeme vidět výše, informátoři schopnost mluvit česky považují za důležitou, a jeden z informátorů dokonce uvedl, že bez plného osvojení českého jazyka nemůže být v české republice stoprocentně šťastný, jelikož nemůže komunikovat s kýmkoliv, žádný z nich nenavštěvoval jazykový kurz češtiny déle než pár týdnů, potažmo měsíců, a to navzdory tomu, že tu žijí několik let. Pouze dva si osvojili češtinu na konverzační úrovni. Privilegované postavení anglického jazyka totiž vede k tomu, že si s ním pro pohyb v sociální realitě České republiky vystačí. Pro jednoduché interakce typu objednání jídla v restauraci se naučili české fráze, pro složitější konverzaci s českými přáteli a partnerkami, jak uvidíme v kapitole níže, však používají angličtinu. Českým prostředním tedy nejsou donuceni k osvojení jazyka. Jediné prostředí, kde představuje neznalost českého jazyka výrazný problém, jsou dle informátorů imigrační úřady.

„...I'll apologize and say like I don't know, I need something, but I don't really know, I can't say it very well **in Czech like you know would you understand if I speak English and it's usually totally fine**“ – CHARLIE

„**But the reality is in Prague that you can get along really fine most of the time just speaking English.** Until you have to do administrative stuff where they only will speak to you and then you better have a Czech speaker with you,“ – CHARLIE

„So yeah, I mean, I've tried to, I tried to just work around the language barrier, but mostly, mostly, you know, my everyday Czech is basically ordering a coffee, buying my cigarettes. I don't really need a whole lot of interaction.“ – JACK

Jak je zmíněno výše, o migrantech ze zemí globálního severu panuje představa, že jsou majetní a patří do střední třídy (Leinonen, 2012), což v některých případech vede k lepšímu zacházení ze strany místních a k odmítnutí nálepky imigrant. Ve výpovědích mých informátorů se však také projevilo, že vzhledem k této představě někteří místní účtují za určité služby anglofonním migrantům vyšší částky. Privilegovaný status s sebou tedy nese také své nevýhody, byť tyto situace dle informátorů nebývají časté.

„Once when I was first here, I called the taxi off the street because I needed to go to the American embassy or something. Was afraid I would be late and the guy, I guess I spoke English and it was very short trip and he looked at me and just like told me it was like 200 pounds. Which was too much, but I was like okay.“ – CHARLIE

„But then others, other websites where they advertise Facebook, etc, they definitely charge more because they do it through , they'll be like foreign renting in Prague Stuff like this and they **definitely charge more**. When I asked Czech people how much they pay for their flats, it's always way cheaper.“ – ARTHUR

„And she charged me 2000 a month more than she was charging the Czech student. **And I think that happens a lot. In Prague. They think that they can and most of the time they can.**“ – ARTHUR

4. 2. STÁT

V předešlé kapitole jsem představila, že mezi ostatními imigranty zastávají migranti ze zemí globálního severu privilegované postavení, díky kterému, jak sami uznávají, nejsou vystaveni diskriminaci. Informátoři však reflektují, že státní byrokracie s nimi zachází jako s jakýmikoliv jinými imigranty. V tomto ohledu popisují, že jsou dána jasná pravidla, ve kterých neexistují žádné výjimky. V této sféře tedy informátoři zažívají, že jsou také imigranty, a čelí problémům, jakými je například deportace, pokud nezískají víza.

Informátoři zdůrazňovali, že byt' si v každodenním životě vystačí s angličtinou, potažmo se základy češtiny, vizoví úředníci často odmítají mluvit cizím jazykem. Z tohoto důvodu si musí zajistit pro návštěvu úřadu asistenci, k čemuž využívají pomoc přátel či přítelkyní, nebo si platí speciální agenturu, popřípadě využijí bezplatnou asistenci zajištěnou neziskovými organizacemi. Někteří informátoři uváděli, že v současné době jsou již schopni jít sami, přičemž v těchto situacích musí vynaložit maximální snahu mluvit co nejvíce česky. Stát tedy privilegovanost jejich jazyka neuznává.

CH: „*But the reality is in Prague that you can get along really fine most of the time just speaking English. Until you have to do administrative stuff where they only will speak to you Czech and then you better have a Czech speaker with you*“

E: „*And you take someone or hire someone?*“

CH: „*Both. I'm taking friends, I've hired someone. I've had the free assistance sometimes or something. There's a charitas I think is an organization that they have a thing and you can call them and they will send someone to go with you to like a ministry appointment.*

..But yeah, those situations, if you can't fully communicate, you can have problems because they're not, they don't care, they don't speak English and you have to follow rules and fill out documents and stuff.“ (CHARLIE)

E: „*It's OK living in Prague and only speaking English?*“

A: „*Yeah. You just learn to not do certain things and not go to certain places. The hardest thing is, yeah, when you need any kind of serious stuff, like from the foreign police.*“ (ARTHUR)

*„Yeah, yeah. With the first girlfriend, every time I went to immigration office, she had to come with me. These days I usually go by myself. They don't usually speak English at immigration office. **It's not that they can't, they can. They just won't.** There was there was an exception though.“ – JACK*

*„**My first choice is: Mluvíš nebo rozumíš anglicky?** But yeah, yeah, for example, OK, so for example, I know you said we're going to come to it, but yeah, **when I'm at the immigration office, all of a sudden my abilities to speak Czech become significantly higher.** Again because I really have to.“ – JACK*

Moji informátoři uvedli, že během pobytu v České republice měli různá víza. Těm, kteří do České republiky přišli za účelem studia na vysoké škole, studentské vízum vyřídila škola, jejich získání tedy proběhlo bez osobního kontaktu s úřady. Následně měli víza pracovní, přičemž někteří také reflektovali, že s jejich administrací jim pomohla škola, na které byli zaměstnání. Ve finále si však všichni, až na Arthura zařídili vízum za účelem „sloučení rodiny“ (MVČR, ©2024). O získání tohoto víza mohou požádat všichni cizinci, kteří mají vztah s českým občanem. Pár nemusí být sezdán, je však nutné prezentovat důkazy o daném vztahu – fotografie, textové zprávy, účty za společné dovolené apod. (MVČR, ©2024). David vyjádřil názor, že tento typ víza je mnohem bezpečnější než vízum pracovní, u kterého hrozí, že jedinec o práci přijde. U Jacka se však ukázalo, že tento typ víza je výhodnější jen pokud je vztah stabilní a nerozpadne se. Jack kvůli rozchodu s přítelkyní byl v situaci, kdy mu hrozila deportace. Svou situaci nakonec vyřešil a nyní má opět rodinné vízum, uvedl však, že má v úmyslu zajistit si vízum za účelem podnikání, díky kterému nebude na nikom závislý.

„So I didn't have to have a student or a work visa for the majority of the time I was here because I've had a European spouse which is unbelievably helpful and unbelievably more let's say secure than a work visa when you can get fired or fuck up all of the paperwork because you're in a current foreigner, you know?“ – DAVID

*„I'm actually probably sometime around March or April I'm actually going to apply for a visa based on my živnost. Yeah, because the difficult thing with visas is **for the employment visa or the family visa you have to depend on somebody else.** If the other person decides they don't want to agree to this, then OK, clock starts ticking. I have 90 days,*

90 days figure it out. Or – be deported. It is not a good situation to be in. This happened to me. – JACK

Ukazuje se tedy, že nebezpečí deportace je pro imigranta v České republice velice reálné a nezáleží vůbec na tom, z jaké země pocházíte. Jack vyprávěl, že jeho kamarád z USA přišel o své vízum a momentálně se zdržuje v Turecku, jelikož se mu nepodařilo získat v ČR vízum nové. Jack zdůrazňuje, že být Američanem ve vztahu k českému státu nepřináší žádná privilegia a získat vízum je velice náročné, obzvlášť pokud je pro vás česká cizinecká legislativa zcela nová. Migrant ze země globálního severu je tedy podobně zranitelný, jako migranti z jiných lidí. Jejich pas v tomto směru nepřináší větší jistoty.

“This actually happened to a friend of mine and he instead of going back to the United States, he moved to Montenegro for a few months and then he came back to Prague and he was here for a very short amount of time and now he's in Turkey, because he can't work out his visa problems.” – JACK

E: *„So it's not an advantage, but is it a disadvantage being an American?”*

J: *„From a visa point of view yeah. Yeah. It's much easier if you're a European citizen.”*(JACK)

Jak je uvedeno výše, žádný z mých informátorů nepochází z Evropské unie, Arthur se však do České republiky přestěhoval v době, kdy ještě Velká Británie byla součástí EU. Uvedl, že navzdory brexitu se jeho vízová situace příliš nezhoršila, díky včasnému zaregistrování totiž získal povolení k pobytu na období deseti let. Musel si však najmout zprostředkovatelskou společnost, která mu vyřízení víza pomohla zařídit. Později musel opět vyhledat pomoc společnosti, když byly změněny požadavky a bylo potřeba zařídit si biometrický pas. Stejně jako ostatní i on tedy musel reagovat na migrační režim státu a jeho změny, v tomto ohledu tedy nebyl privilegovaný. Reflektoval také, že v současné po-brexitové době budou podmínky pro Brity přísnější, ne však tak přísné, jako pro Američany. Postavení Britů tedy bude vůči ostatním imigrantům ze třetích zemí stále z hlediska vízové politiky privilegované.

„So I went to the British embassy and said, you know like, is it OK? And they're like oh yeah, however.. And they're like, go get yourself registered before Brexit and then you

*can stay. So she (zaměstnankyně britské ambasády) helped me with the process. She told me what to do and **I basically paid somebody, to a visa company.** I think they were Russian, but they do it all foreigners in Czech. And so they they just do all your paperwork and they go with you to the foreign police to make that process easier. **It's pretty scary man, to go to foreign.** And that was it. So I got my temporary residence once Brexit happened.*

*...**That meant I could stay legal. No drama. But then they changed it to the biometric card to everybody. So I then had to go back to the agency to the thing to get a new biometric card and that's it. Then I was legal for 10 years or something like this and. I think that's how it works***“ – ARTHUR

„Look, I think it would be harder now. For a British person after Brexit, but I still don't think it's that hard. If you have the right paperwork and you're prepared, you've got somewhere to live. I know it's much harder for the Americans, because they need to prove that they have a certain amount of money and stuff, it's a bit more hard for them. But again, I haven't had to do it after Brexit, so maybe it's more tricky. Yeah.“ – ARTHUR

4. 3. PŘÁTELSTVÍ S ČECHY

Lan (2011) ve své práci uvádí, že Tchajwanci přátelství s anglofonními migranty ze zemí globálního severu často využívají pro zlepšení své angličtiny, ale také pro získání „kosmopolitního kulturního kapitálu“, který si získávají skrz osvojení západní kultury a přístup k expatriotské komunitě. Migranti ze Západu naproti tomu získávají sociální kapitál. Můj informátor Arthur uvedl, že v Jižní Koreji, kde rok pracoval jako učitel angličtiny, pozoroval velikou oblibu anglického jazyka u místního obyvatelstva. Refleктоval, že pokud se s ním snažili místní navázat kontakt, vycházelo to ze zájmu o procvičení jazyka, nikoliv ze zájmu o přátelství s ním jako specifickou osobu. Privilegované postavení anglofonních migrantů ze západu tedy podporovalo navázání kontaktů a posílení sociálního kapitálu, ale bránilo vzniku autentických přátelství.

*„Yeah, I think the Koreans are like. They like English. **They want to improve their English. But yeah, they would only talk to you if they wanted to improve their English.** If they ..just be friends, not really the most. Basically the Koreans I was friends with I either*

worked with them or I drank in their pubs or ate in their restaurants. Never really made any Korean friends friends.” – ARTHUR

Arthur reflektoval, že podobný zájem sleduje i u Čechů. Dle něj ale nejde nutně jen o trénování anglického jazyka. Čechy zajímá také britská kultura (viz též nahoře). Dle jeho vyprávění také pro některé Čechy mít přátele z Británie představuje způsob, jak navýšit svůj sociální status. Tento názor však vztahoval spíše na Čechy obecně, nikoliv přímo na své české přátele.

E: *„And you mentioned that in Korea you felt like people wanted to talk to you because you're British, because they can practice English with you. Do you think it's the same here?*

A: *„A little bit. When it's a pretty girl, usually it is... Well, no, it doesn't matter. I guess a lot of people. Some people want to show off that they can speak English and some people just want to practice. Some people just like British culture, like British football, things like that, British music. So that's kind of a bit different. I guess some of the really good Czech speakers, **they just love having British friends. They think it makes them sound cool and they can learn slang.**”* – ARTHUR

David reflektoval, že jeho čeští přátelé rádi využívají čas trávený s ním procvičením angličtiny. Nechápe to však tak, že by byl jakýmkoliv způsobem zneužíván pro svou znalost anglického jazyka, nebo že by tato přátelství nebyla autentická. Možnost naučit přátele anglické slangové výrazy nebo vtipy představuje pouze určitou přidanou hodnotu, kterou do přátelství přináší, přátelství se na tom však rozhodně nezakládá. Kulturní (lingvistický) kapitál mu v přátelství nepřináší žádné privilegované postavení. Vztah je založený spíše na reciprocitě. Davidovo přátelé se mohou naučit zajímavé anglické fráze a David se může zapojit do české společnosti, aniž by se musel učit nový jazyk. Jako jedinou nevýhodu rozpoznává, že kvůli zájmu jeho přátel o angličtinu nepocití uje potřebu zlepšovat svou češtinu.

*„This is one of the most difficult things as a professional native English speaker, all of my Czech friends really **want to use the time to like practice their English.***

*You know. It's not only about practice. It's just like they just want to speak, they want to do it. It's fun. It's creative. Sometimes it's funny. They learn new jokes and goofy shit that I say and I get it. **It's never caused a bad experience in these relationships.** But some of*

those same friends that I have that are always like keen to like improve their English skills are the same ones that are like. What the fuck? You don't speak Czech yet. I'm like, yeah, but like, you're my best friend. You're the only one I feel comfortable speaking Czech with. And guess how often you speak Czech to me? You know, like and I will never blame anyone else for my my language level. But it just makes it really easy to be like : Ah, they want to speak English.“ – DAVID

Moji informátoři navíc reflektovali, že navázat přátelství s Čechy bylo zpočátku poměrně náročné. Nebylo to tedy rozhodně tak, že by se jim Češi „sami nabízeli“ se snahou najít si kamaráda-učitele angličtiny. S českými přáteli se většinou seznámili postupně v práci či během různých volnočasových aktivit. Všichni z mých informátorů si také našli české přítelkyně, které je seznámily se svými přáteli a rodinou.

„Well, I must say it took a really long time to make any Czech friends. So all my friends at the beginning were just doing the teaching course with me, and they were mostly American.” – ARTHUR

E: *„And some Czech friends?”*

O: *„That took a little longer, most of them. Most of my Czech friends are through my wife I guess, they were her friends first but I still hang out with a bunch of them.”*

– OLIVER

Informátoři také reflektovali, že vzhledem k tomu, že jejich mateřským jazykem je angličtina a česky povětšinou neumí, mohou navázat bližší přátelství, popřípadě romantický vztah, pouze s Čechy/Češkami, kteří ovládají velice dobře angličtinu. Navzdory tomu, že je anglický jazyk globální lingua franca, informátoři reflektovali, že zdaleka ne všichni Češi jej ovládají na vysoké úrovni, což značně limituje jejich možnosti výběru potenciálních přátel a partnerek.

*„But yeah, I would say **making and keeping some of my early Czech friends, it was hard if they weren't fluent in English.**“* – OLIVER

*“Yeah, I think you're very limited as to who you can make friends with. **When you live in a country in can't speak the language, it's really hard to make friends. You can only***

make friends with people speaking, but even then your English needs to be good. If you're going to have a conversation, proper conversation, you're going to be proper friends, because I'm using idioms and colloquialisms. If you're going to have a connection, make jokes that people understand. And I found that's actually hard. My girlfriend speaks really good English, but ...” – ARTHUR

4.4. DIASPORA A TRANSNACIONALITA

Se svými krajany, ale také migranty jiných národností, především však z anglofonních zemí, počali moji informátoři v České republice navazovat kontakty a přátelství velice rychle, a to především díky studiu na TEFL kurzech, které pořádají seznamovací večírky a jiné společenské akce pro návštěvníky kurzu. S dalšími „expatrioty“ se poté seznámili také při návštěvách „expatriotských barů“ (viz Terry, 2022) a večírků, případně přes přátele svých přátel. Oliver uvedl, že z těchto kontaktů vznikla učitelská komunita skládající se z 20–30 expatriotů, kteří spolu trávili volný čas, svátky a někteří spolu založili vlastní kapelu.

E: „*The school also prepared some activities for you to meet new people or to get to know each other?*“

A: „*Yeah, actually they did. They do lots of parties. Yeah, they did a welcome party the first weekend.*“ (ARTHUR)

„*Well, I must say it took a really long time to make any Czech friends. So all my friends at the beginning were just **doing the teaching course with me**, and they were **mostly American** but we were branching out and meeting Czechs and other nationalities and bringing them into the group.*“ – BRAD

„*Yeah, that's how it started. Was on the course then just going to kind of **expat pubs again**, like in Vinohrady, you probably know like around Jiřího z Poděbrad. Lots of lots of Americans are just going to any of the pubs. You hear English, American English. Americans may be friendly towards one another, outgoing, willing to go start a conversation, so you'd meet people, realize you have friends in common, or you'd see the same people at the same pub Friday after Friday. And you realize, you know, mutual friends, you get invited to a party. But I met most of my network through **social life, partying, drinking.***“ – OLIVER

*“Teaching community was pretty good – I guess it's changed a little bit – but it used to be, you know, many of the people who are teaching around your age group. So I went to like pubs and parties and you'd be, oh, here's 20 other Americans or British people, expats and we talk and you kind of network a little bit and yeah, play music. Ended up joining a band with one of the Dino teachers and he had other friends. **And so it's kind of became this like circle. Maybe like 20 or 30 teacher expats. Everyone knew each other.**” OLIVER*

Kontakty s ostatními učiteli-expatrioty představovali pro informátory především první roky v České republice velice významný sociální kapitál. Někteří jim zprostředkovali pracovní pozice (viz kapitola pracovní trh), s některými si pronajali byt.

„Yeah, I mean she lived with a whole bunch of other people from this language school that like were doing the same thing. They like just finished their their university studies, wanna travel Europe, want to make money while they do it. So it was like very common to have a group of people living in a big apartment and like one of the roommates is always like, rotating.“ – DAVID

„So I was just, you know, on bez realitky looking for flats. Found something like, oh, this is like 3 bedroom. Does anyone want to get a flat? [Jméno amerického kamaráda] was sitting next to me and we spent the months together. Started a friendship. He's like, yeah, sure, whatever...And then the Australian girl across the table is like, yeah, I'm in, let's do it.” – OLIVER

“So we decided to stick around and the Australian who decided to live with us, she was very social. Knew a lot more people than me. She's like, oh, there's a ... I'm going for an interview to preschool. They said they need more teachers, Mikey do you want to come with me?” – OLIVER

Informátoři však reflektovali, že expatriotská komunita, které byli součástí, se postupem času začala rozpadat a informátoři tedy o tento typ sociálního kapitálu postupně přišli. Zatímco oni se rozhodli v Praze zůstat, mnoho jejich kamarádů z kurzu se po nějaké době (hned po kurzu, popřípadě po pár letech) rozhodlo odjet vyučovat do jiné země, nebo se vrátili domů.

„Then most TEFL people moved away, back to the States usually. I think as we get older our friend circle does sort of get smaller but I feel like my friend circle has gotten smaller at a faster rate than that norm by virtue of being abroad and hanging around with people from different places that then move back to wherever they're from” – BRAD

O: *„But most of that group has left, which is kind of **kind of sad when little by little there's a group of like what, 25 people maybe, and now we're down to like four or five left in the whole city, you know?**”*

E: *„Do you know why?”*

O: *„Just life. I guess some of the Americans they were like American couples. They've since gone home. Some of them **went on to teach in other countries**, moving to Asia. Some Muslims went **back home**, back to England, Ireland, just kind of like: **that was enough. That was my time**. You know, four or five years is plenty. I'm going to go home.” (OLIVER)*

Arthur reflektoval, že expatriotská učitelská komunita v Praze stále existuje, je však spíše pro mladé a odehrává se především v barech, na což dle svého názoru již nemá věk a jako učitel angličtiny na střední škole ani čas. Ukazuje se tedy, že expatriotské učitelské komunity vznikají stále nové, ale skládají se především z mladých, začínajících učitelů a pro starší, usazené expatrioty nejsou již úplně přístupné.

E: *„Is there like a community of experts?”*

A: *„Yeah, I think definitely. **Especially for the younger people, the first time teachers**. I mean, I don't. I avoid it all because **I'm just too busy and too old**. But for sure, usually it's all done **through the language schools** because there's a lot here in Prague. I can think of three or four. I don't know if they all still operate.”*

(ARTHUR)

Moji informátoři však tento fakt nereflektují jako problém. Informátoři uvedli, že s několika přáteli „expatrioty“ z kurzu a prvních let v ČR stále udržují kontakt, a to i s těmi, kteří se nakonec přestěhovali. Většina však začala navazovat přátelství s Čechy, se kterými momentálně tráví nejvíce svého volného času. Z “expatriotů” se povětšinou přátelí pouze s jejich současnými kolegy. Informátoři to chápou jako projev a zároveň potvrzení zabydlení v ČR a zapojení do místní společnosti, o které stojí.

*„I'd say it's more Czechs now, because I don't really see many people at all. Those I do see or **want to see are mostly Czech** . Any more expats I still speak to are like [jména dvou kolegů].“ – ARTHUR*

*„But yeah, **slowly kind of been absorbed into the country**, into a quiet life.“*

„Yeah, trying to speak Czech and hang out with the Czech people.“

– OLIVER

„In Prague I probably know too many Americans. In fact, in public I, you know, kind of put my hood up or like put my hat down.

So you might not be able to see me, but I could probably count on one hand how many American friends I have that live here. Not because there aren't many. It's because I choose to only keep a couple“ – DAVID

Informátoři reflektovali, že v české společnosti panuje mnoho pozitivních i negativních stereotypů ohledně Američanů i Britů. Žádný z informátorů se nesnažil tyto stereotypy vyvrátit, naopak často potvrzovali jejich pravdivost – především stereotyp, že Američané jsou velice hlasití. David dokonce uvedl, že tyto názory o Američanech ani nemůže označit za stereotypy nebo předsudky, jelikož jsou dle něj pravdivé. Uvedli však, že se zakládají na chování amerických/britských turistů a na ně by tedy neměly být vztahovány. Informátoři zdůrazňovali, že oni jsou jiní – nejsou typičtí Američané. Jsou tu trvale usazení a nechtějí být hozeni do jednoho pytle s jejich krajany. Vyjednávají, že oni už jsou do prostoru zapojeni a tudíž konstruují hranici mezi sebou a jinými Američany. Svůj Americký původ v tomto ohledu nereflektují jako privilegium, ale naopak nevýhodu, kvůli které jsou jim nespravedlivě připisovány určité charakteristiky, od kterých se distancují.

*„The only negative experiences are the people really leaning into the stereotypes. People who think they know everything about the US and Americans. I'm not all that patriotic and I don't think America is the greatest country and I recognize how many problems exist in the US. And I recognize how annoying and loud Americans can be. **But it can get old all the stereotyping and assumptions people make.**“ – BRAD*

„I think what they think of as high class British like James Bond and the Queen and The Beatles, I think they ... this is good. But I think, sadly, the British parties and the young guys coming here drinking, I think they've ruined a lot of the image of British boys especially.“
– ARTHUR

*„But I know that there's often still, even today, this exception of, you know, ignorance, arrogance, all this type of stuff. And I would say like, yeah, of course you're going to see those people. **Of course there are so many people that come to Prague for a semester of school or a long weekend or something like this. And yeah, no one's really on their best behavior** in those scenarios. And I would like also hard press any Czech person to say like are you the best representative Czech person when you go on your holidays? You treat every Croatian super nicely when you're on your Croatian holiday? I don't think so. But being in a capital city, Americans having like incurable audio problem or they're **constantly speaking like louder than anyone**. Even now I'm sure everyone can hear me talking. It's not my fault. No, I'm joking. But like all of those, like, you **can't even call them really prejudice and stereotype because it is the behavior that I see as well**. I said earlier that **when I see other Americans I'm like f*** I hope they don't come and talk to me man**. Like, I'm not trying to say like I hate Americans because I don't. I'm not anti-American in any way. I just, I'm here in Europe to have a cultural revelation experience at least to something different and I'm trying to be like more open to things and I **hate being grouped into the worst traveler** that you saw in the metro. **They don't live here they're not me** you know so that part probably bugs me the most right.”* – DAVID

*„...usually if I'm talking to people about American stereotypes, I'm the one doing the stereotyping, actually. And I will be the first one to say, well, OK, yeah. Is this how Americans are? The answer's yeah, yeah. My answer's: of course they are. Oh, but most people, most people recognize **I am not a normal American***

„ Yeah I am the.. I'm the type of person – minimalist. This is very anti American, You know, I don't, I don't like having material things.“ – JACK

„I mean now, between like my times abroad and everything. It's like almost half my life has been in Europe.

***I don't even know if I identify as much of an American** like, yeah, it's like my home, but I don't know what I say I am. **I'm just global, global citizen**. I don't know.“* – OLIVER

Navzdory distancování se od amerického původu však z informátorů zvažoval získání českého občanství pouze Oliver. Informátoři si uvědomují, že jejich pas je silný a umožňuje snadnou mobilitu.

*„Now it is my home and I have a family here. I feel sometimes it's easier to get to know and connect with people who aren't American. **I'm American and don't intend to renounce my citizenship anytime soon but sort of feels like I should have been born in Europe or somewhere else.**“ – BRAD*

*„No, citizenship is not something. **Plus I would have to give up my American citizenship. I don't like my country, but having an American passport, there are some...***

“If I ever want to live in Russia, Russia might not be very happy if I had a citizenship here in Czech Republic.“ – JACK

5. PRIVILEGOVANOST POHYBU – OD LIFESTYLU K USAZENÍ

Akademická literatura často v souvislosti s anglofonními migranty z globálního severu pojednává jejich privilegovaný přístup k mobilitě – jejich silný pas dohromady se silnou měnou umožňuje snadný přesun přes státní hranice (viz Croucher, 2012). V této kapitole chci ukázat, že moji informátoři reflektovali změnu ve svém přístupu k mobilitě, která se vážala na dynamiku jejich etablování v sociální realitě České republiky a zapojení do místních každodenních rutin.

Moji informátoři svou mobilitu na počátku své migrační trajektorie reflektovali jako velice snadnou a přístupnou. Informátoři vzpomínali, že příprava na cestu do ČR nevyžadovala velké přípravy a u některých bylo rozhodnutí poměrně impulzivní. Oliver poznamenal, že česko-americké vztahy jsou velice dobré a přechod přes hranice tedy není nijak omezován. K vycestování je v podstatě potřeba pouze pas a letenka. Jejich migrace byla navíc podporována ze strany institucí. Jackovi, který přijel do ČR za účelem Erasmu, pomohla škola zařídit studentské vízum, ubytování, vyzvednutí na letišti a on se tedy nemusel o nic starat. Informátoři, kteří přijeli do ČR na kurzy TEFL, uvedli, že jim škola zařídila po dobu kurzu ubytování.

V neposlední řadě jim privilegovanost v migraci zajišťuje silná měna, se kterou přichází ze své domoviny, díky které pro ně Česká republika představovala poměrně levnou destinaci.

„Googled, found a school in Prague, applied, got accepted, bought a flight ticket and said I'll figure out the rest. And so I think within two weeks I had everything decided. A month from the very inception of the idea until living in Prague. Four weeks. No big deal.”
– OLIVER

„I don't really think I needed anything. Czech Republic, America – the United States have a pretty good relationship. Show up at least three months and then you have to apply for your visa within this window of 90 days for Schengen zone.” – OLIVER

*„So the company gave us all redundancy money and **English money goes a long way in Europe.**“* – ARTHUR

„During the Erasmus program, yeah, everything was taken care of for me. So when I first arrived to the airport, somebody was there to meet me, help me get to my dormitory, answer any questions I had. No, it was very, very helpful.”

„Well, OK, so student visas. Student visas are very easy. Universities will take care of all that for you, so there's nothing to worry about.“ – JACK

Informátoři reflektovali, že po získání TEFL certifikátu měli v plánu dál cestovat a vyzkoušet si výuku v jiné zemi. Svou celosvětovou mobilitu považovali (a stále považují) díky svému kulturnímu kapitálu za snadno dostupnou.

*“And the best option seemed to be teaching English at least, because you **could try out different countries**, and I really didn't know which one. I would, you know, make my home“.*
– ARTHUR

*„Let's just do it. Let's give it a try. I can go anywhere in the world once **I get this certificate. Teach in China.** If I'm not happy in Europe, I'll move and teach something. So that's kind of how I got started on it”* – OLIVER

Avšak navzdory plánům po dokončení kurzu odjet učit do jiných zemí, Prahu nakonec opustil pouze Arthur, který odjel učit angličtinu do Jižní Koreji a poté do Polska. Ostatní se rozhodli zůstat buď z důvodů pracovních, či osobních. Oliver a David reflektovali, že se v Praze rozhodli zůstat, jelikož se jim naskytla pracovní příležitost – oba získali práci v mateřských školách. Také Arthur se do Čech vrátil, když mu jeho místní kamarád nabídl práci na gymnáziu. Charlieho a Brada přimělo zůstat navázání vážného romantického vztahu s evropskými partnerkami.

*„Yeah, because originally I was **thinking of going to South America because I studied Spanish**, but because of him (bratranec) I came to Czech Republic and I liked it so much. And then I also met the the lady who **eventually became my wife**” – CHARLIE*

„I considered maybe Vietnam to teach English there but after about 9 months here I met my fiancé.“ – BRAD

„But that was my goal, was to get my teaching certificate move to Germany. That was my goal from day one. Then when my friend was like come to preschool, I'm like fine. One year, we have a cool flat. I'll hang out like I'm not going to start working anyway for a few months. May as well sign the lease, hang out for a while.“ – OLIVER

„Yeah, the, the original plan when I came here in what I said like 2010 or whatever it was only to be here for like 6 months just to like hang out and then go everywhere in Europe. And I didn't leave, I'm still here“ – DAVID

„So the the reason why I decided to stay was because all of a sudden I didn't notice it, but I had built a career and I had like, I was actually now competitive in that market.“ – DAVID

Informátoři si v České republice postupně vybudovali kariéru a někteří také založili rodinu. Především informátoři, kteří mají děti s českými partnerkami (Oliver, David, Brad) reflektovali, z tohoto důvodu Českou republiku momentálně nechtějí opouštět. Ukazuje se tedy, že přichází o svou privilegovanou možnost impulzivně se rozhodnout a odstěhovat se kamkoliv na světě. Cítí se být k České republice přivázaní, i když to nereflktují nutně negativně, protože ČR považují často za svůj nový domov. Zároveň však plně nevylučují možnost budoucího stěhování.

„And I've traveled, I've been to many places in Europe, which is great, but I don't want to personally, I don't want to move to another country and start over because, you know, I don't know why I would right now.“ – DAVID

„I don't have intentional plans to leave Europe or Prague as like my permanent place. My daughter is Czech you know she will always be. She's born in the capital you know. Like she will be here until she's old enough probably like university age or finishing high school and you know saying like now I want to go internationally and maybe then I would do something else. I really don't know, but I mean in terms of thinking about like the next 5, 10 or even let's say 15 years. You know, that doesn't mean I won't visit the States and maybe spend extended time there, but I think this is my home.“ – DAVID

ZÁVĚR

V mojí bakalářské práci jsem si kladla za cíl popsat a interpretovat, jak anglofonní migranti z globálního severu reflektují svou zkušenost s migrací do sociální reality České republiky. Z tohoto důvodu jsem si položila tuto hlavní výzkumnou otázku: *Jak učitelé angličtiny–rodilí mluvčí reflektují svoji pozici v sociálním prostoru ČR?* Zajímalo mě především, jak tito lidé uvažují o své pozici na českém pracovním trhu a o pozici v rámci české společnosti, státu a diaspory. Data pro výzkum jsem vytvořila pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Můj výzkumný vzorek tvořilo šest migrantů ze zemí globálního severu – konkrétně z USA a VB. V souladu s akademickou literaturou, která se věnuje anglofonním migrantům z globálního severu, jež přijíždějí do cizích zemí vyučovat angličtinu, jsem při analýze jejich výpovědi nahlížela skrz koncept privilegované migrace a teorii kapitálů (Lan, 2011; Rey et al., 2020; Bourdieu, 1986).

Moji informátoři migrovali do ČR ze zemí globálního severu a potud se očekává, že jejich postavení bude privilegované. Toto reflektují ve vztahu k trhu práce. Jejich lingvistický kapitál, který si s sebou jakožto rodilí mluvčí anglického jazyka přivážejí ze země původu, jim zajišťuje na českém pracovním trhu privilegovanou pozici – umožňuje jim uplatnit se na primárním trhu práce, a to především v sektoru vzdělávání. Informátoři však považovali za důležité svou pozici na pracovním trhu ještě zlepšit a navýšit svou kvalifikaci, z toho důvodu se rozhodli získat certifikát TEFL. Tento certifikát získali v České republice, chápou ho však jako kapitál přenosný, který má mezinárodní platnost a otevírá jim tedy dveře na pracovní trhy „po celém světě.“ Tato kvalifikace tedy dál zlepšuje jejich privilegovaný přístup k mobilitě, který jim již zajišťují silné pasy.

Informátoři jsou si vědomi, že jejich lingvistický kapitál je v kontextu českého pracovního trhu velice ceněný, v této souvislosti uvedli, že najít si práci na českém pracovním trhu je snadné a rychlé. Svůj kulturní kapitál tedy mohou v České republice poměrně snadno přeměnit v ekonomický. Vzhledem k vysoké poptávce po rodilých mluvčích pro výuku anglického jazyka uplatnění na českém pracovním trhu také považují za jistotu i do budoucna (srov. Hrdličková, 2008). Zároveň však reflektují, že to samé neplatí, pokud se chtějí uplatnit na „širším“ pracovním trhu (mimo vzdělávací sektor). Zde již jejich lingvistický kapitál, byť představuje častokrát značnou výhodu, pro zajištění

konkurenceschopnosti nestačí. Možnost využít svůj privilegovaný lingvistický kapitál k získání pracovní pozice je tedy v podstatě limitovaná na učitelské pozice. Informátoři reflektují, že pro uplatnění mimo vzdělávací sektor je potřeba vyvinout další aktivitu, jakou je například navyšování kvalifikace skrz vysokoškolské studium.

Z jejich výpovědí dále vyplývá, že jakožto rodilí mluvčí z anglofonních zemí globálního severu mohou mít privilegované postavení na školách, kde jsou zaměstnáni. Informátoři tuto zkušenost popisovali ve spojení s prací na střední škole, která se snaží studentům nabídnout „mezinárodní“ vzdělání. Toto privilegované postavení (oproti místním kolegům) jim zajišťuje původ v zemích globálního severu, které jsou uznávány jako politické i ekonomické velmoci. Informátoři uvedli, že americký původ dle vedení signalizuje prestiž. Zde tedy můžeme sledovat, že vedle lingvistického kapitálu má významnou roli také kapitál symbolický. Výjimečný status, který vedení školy anglofonním migrantům připisuje, se promítlo na jejich vyšších mzdách, to poté spolu s dalšími nerovnostmi v zacházení vedlo k odcizení od českých učitelů, a tedy k narušení dobrých kolegiálních vztahů. Sami v tomto smyslu reflektují, že co je privilegiem na jedné straně mince, může být znevýhodněním (potažmo zraňující) na straně druhé.

Ve vztahu k společnosti svoji privilegovanost nahlíží z různých úhlů pohledu. Privilegovanost lze spatřovat v tom, že se cítí jako cizinci v ČR neviditelní, což je chrání před konflikty a nedorozuměními (srov. Leinonen, 2012). Přináležení ke globálním centrům je poté dle informátorů činí atraktivními jak pro konverzaci v anglickém jazyce, tak jako experty na britské nebo americké realie. Tuto vstupenku do společnosti někdy vítají, jindy jí chápou i jako obtěžování a vytlačování z prostoru veřejného do prostoru pracovního. Jsou si také vědomi stereotypu, který je spojen s jejich zemí původu – očekává se od nich ekonomická zajištěnost. Tento stereotyp vede k tomu, že musí čelit vyšším platbám za služby a pronájem bytu.

Z hlediska privilegovanosti také uznávají, že je výhodou být rodilým mluvčím globální lingvy francy. Reflektují, že atraktivita anglického jazyka jim umožňuje navázat přátelské i partnerské vztahy s místními, aniž by se museli učit nový jazyk. Přesto v tomto ohledu svou pozici chápou jako značně nevýhodnou – zdaleka ne všichni Češi totiž angličtinu ovládají na dostatečně vysoké úrovni a oni jsou tedy limitováni v tom, s kým se z místní společnosti mohou skutečně spřátelit. Fakt, že se v této situaci cítí nekomfortně, není dán migračními

režimy státu, ale jsou to procesy globalizace, které umožňují anglofonním migrantům spoléhat na komunikaci pouze v angličtině.

Sociálním polem, kde dle jejich názoru lingvistický a symbolický kapitál nepřináší žádné výhody, je imigrační úřad. Reflektují, že zde jejich silné pasy nemají význam a je s nimi zacházeno jako s každým jiným imigrantem. Stejně jako ostatní musí dodržovat migrační předpisy a legislativu, jinak jim velice reálně hrozí vyhoštění ze země. Neplatí zde ani jejich mnohdy privilegovaná lingua franca, ta tu není uznaným jazykem komunikace.

Ve vztahu k diaspoře moji informátoři reflektují, že zapojení do ní pro ně bylo významné především v během prvních let života v Čechách. Lidé z anglosaské diaspory pro ně představovali silný sociální kapitál, pomocí kterého si v Praze našli práci nebo bydlení. Postupem času se však komunita, které byli v rámci diaspory součástí, začala pomalu rozpadat. Současně se informátoři počali etablovat v české společnosti. Jejich anglofonní kontakty momentálně tvoří především kolegové z práce. Od diaspory, ale také svého původu, se nyní povětšinou distancují. V konfrontaci s jinými, neusazenými Američany a Brity, si uvědomují, že mohou ohrozit jejich symbolický kapitál v sociálním poli ČR.

Jako migranti ze zemí globálního severu také reflektují, že byli privilegovaní ve své mobilitě – především díky silnému pasu a ekonomickému kapitálu ze země původu. Jejich migrace byla touto privilegovaností motivována. V důsledku usazování a čerpání z místních rejstříků, které se podílejí na vytváření kulturního, sociálního, ekonomického a symbolického kapitálu, reflektují, že se jejich mobilita proměnila. Proměnil se také jejich na mobilitu vázaný životní styl. Reflektují, že v současné době jsou z hlediska časového i rodinného možnosti jejich mobility značně limitovány a oni začínají žít usazené životy.

Závěrem lze říct, že anglofonní migranti z globálního severu do české republiky přijíždějí vybaveni silným pasem, silnou měnou, ale především lingvistickým a symbolickým kapitálem. Všechny tyto dispozice jim v České republice zajišťují privilegované postavení. Díky lingvistickému kapitálu se jim otevírá český pracovní trh, na kterém se jim nabízí práce lektora angličtiny. Díky jejich symbolickému kapitálu jsou českou společností přijímáni jako bezproblémoví, ba dokonce žádoucí. Zároveň jsou však stále migranty žijícími v cizí zemi, což se projevuje v limitovaných možnostech navázání hlubších vztahů s místními, ale také v jejich vztahu k státu a jeho migračním režimům.

Privilegované postavení také může být dvousečnou zbraní, což lze pozorovat například v jejich narušení vztahů s kolegy. Jejich pozice v sociálním prostoru České republiky se také proměňuje v čase, postupně zde získali pracovní pozice, které se vyznačují vyšší sociální prestiží, ale také vyšší časovou náročností. K tomu zde začali zakládat rodiny, což se dohromady podepsalo na změně jejich stylu i přístupu k mobilitě. Spíše než jako privilegovanou proto moji informátoři svou pozici v sociální realitě české republiky reflektují jako ambivalentní. Privilegovanost a zranitelnost, která rámovala jejich životy na začátku, se s usazením ztrácí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

- APPADURAI, Arjun, 1990. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy, Online. *Theory, culture & society*. roč. 7, č. 2-3, s. 295-310. ISSN 0263-2764. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/026327690007002017>. [cit. 2024-04-30].
- BENSON, Michaela, 2014. Negotiating Privilege in and through Lifestyle Migration. Online. In: *Understanding Lifestyle Migration Theoretical Approaches to Migration and the Quest for a Better Way of Life*. Londýn: Palgrave Macmillan. s. 47-68. ISBN 978-0-230-30079-8. [cit. 2024-04-30].
- BOURDIEU, Pierre, 1986. The forms of capital. In: RICHARDSON, John. *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood press. s. 241-58
ISBN 10: 0313235295
- BOURDIEU, Pierre, 1991. *Language and symbolic power*. London: Polity Press. ISBN 0-7456-0097-2
- CODÓ, Eva, 2018. The intersection of global mobility, lifestyle and ELT work: a critical examination of language instructors' trajectories. Online. *Language and intercultural communication*. roč. 18, č. 4, s. 436-450. ISSN 1470-8477. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14708477.2018.1482905>. [cit. 2024-05-02].
- CROUCHER, Sheila, 2012. Privileged Mobility in an Age of Globality. Online. *Societies*, roč. 2, č. 1, s. 1-13. ISSN 2075-4698. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/soc2010001>. [cit. 2024-04-30].
- CRYSTAL, David, 2003. *English as a global language*. New York: Cambridge University Press. ISBN 978-1-107-61180-1.
- ČESKO. Zákon č. 183/2023 Sb. ze dne 1. června 2023. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-183>. [cit. 2024-04-30].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2010. *Metodická příručka*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-zamestnani-cz-isco-n-f4yhpe3xt8>. [cit. 2024-04-30].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2023a. *Cizinci podle pohlaví a věku k 31. 12. 2022*. Online, tabulka. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-s-pobytem-nad-12-mesicu>. [cit. 2024-04-30].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2024a. *Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 1994 – 2022*. Online, tabulka. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu. [cit. 2024-04-30].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2024b. *Cizinci podle státního občanství a pohlaví v letech 2004 – 2022*. Online, tabulka. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=31032&pvo=CIZ08&str=v900>. [cit. 2024-04-30].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2024c. *Počet evidencí cizinců na úřadech práce podle státního občanství a CZ-ISCO k 31. 12. 2023*. Online, tabulka. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-evidovani-urady-prace>. [cit. 2024-04-30].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2024d. *Počet evidencí cizinců na úřadech práce podle státního občanství a sekcí Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) k 31. 12. 2023*. Online, tabulka. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-evidovani-urady-prace>. [cit. 2024-04-30].

DUPLAN, Karine a CRANSTON, Sophie, 2023. Towards geographies of privileged migration: An intersectional perspective. Online. *Progress in human geography*. roč. 47, č. 2, s. 333-347. ISSN 0309-1325. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/03091325231156927>. [cit. 2024-05-01].

- FREUND, Alexandra M. a RITTER, Johannes O., 2009. Midlife Crisis: A Debate. Online. *Gerontology*. roč. 55, č. 5, s. 582-591. ISSN 0304-324X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1159/000227322>. [cit. 2024-05-02].
- GLICK SCHILLER, NINA; BASCH, Linda a BLANC-SZANTON, Cristina, 1992. Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration. Online. *Annals of the New York Academy of Sciences*. roč. 645, č. 1, s. 1-24. ISSN 0077-8923. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1992.tb33484.x>. [cit. 2024-04-30].
- HANZLÍKOVÁ, Lucie, 2012. Život v české republice očima anglicky mluvících cizinců-expatriantů v Praze: bydlení a sídelní rozmístění. In: *Diverzita etnických menšin: Prostorová dislokace a kultura bydlení*. Praha: FHS UK. s. 47-76. ISBN 976-80-87398-25-8.
- HANZLÍKOVÁ, Lucie, 2019. Svátečnost anglicky mluvících cizinců v Praze. In: *Festivity jako ukazatel identity a společenského směřování*. Praha: FHS UK. s. 37-72. ISBN 978-80-7571-009-3.
- HASMATH, Reza a KEY-REID, Solomon, 2021. What Salience Does White Privilege Have in Non-Diverse Societies? Online. In: *American Sociological Association Annual Meeting*. online 6–10. srpna. s. 1-18. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3615118>. [cit. 2024-04-30].
- HRDLIČKOVÁ, Lucie, 2008. Pohled Američanů na českou společnost. In: *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha: ERMAT. s. 53-81. ISBN 978-80-87178-01-0.
- KALOVÁ, Simona, 2017. Problematika jazykové normy ve výuce angličtiny. Online. In: *Filologické štúdie 3*. Nümbrecht: KIRSCH-Verlag. s. 108-126. ISBN 978-3-943906-37-0. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330874238_Problematika_jazykove_normy_ve_vyuce_anglictiny. [cit. 2024-04-30].
- KISHAN THUSSU, DAYA, 2007. Mapping global media flow and contra-flow. Online. In: *Media on the Move: Global flow and contra-flow*. New York: Routledge. s. 10-29.

- ISBN 0-203-00123-0. Dostupné z: https://arielsheen.com/wp-content/uploads/2018/03/Media_On_the_Move.pdf [cit. 2024-04-30].
- KLVAŇOVÁ, Radka, 2009. Nejasné loajality: způsoby přináležitosti a nepatření migrantů v transnacionálních sociálních polích. Online. *Sociální studia*. roč.6, č.1, s. 91-107. ISSN 1214-813X. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/soc2009-1-91>. [cit. 2024-04-30].
- KORPELA, Mari, 2013. Marginally mobile? The vulnerable lifestyle of Westerners in Goa. Online. *Dve domovini*. č. 38. s. 63-72. ISSN 0353-6777. Dostupné z: <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/issue/view/862/377>. [cit. 2024-04-30]
- KŮU, Anu; VAN WISSEN, Leo; VAN DIJK, Jouke a BAILEY, Ajay, 2015. A Life Course Approach to High-skilled Migration: Lived Experiences of Indians in the Netherlands. Online. *Journal of ethnic and migration studies*. roč. 41, č. 10, s. 1644-1663. ISSN 1369-183X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1019843>. [cit. 2024-04-30].
- LAN, Pei-chia, 2011. White Privilege, Language Capital and Cultural Ghettoisation: Western High-Skilled Migrants in Taiwan. Online. *Journal of ethnic and migration studies*. roč. 37, č. 10, s. 1669-1693. ISSN 1369-183X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2011.613337>. [cit. 2024-04-30].
- LEINONEN, Johanna, 2012. Invisible immigrants, visible expats? Americans in Finnish discourses on immigration and internationalization. Online. *Nordic Journal of Migration Research*. roč. 2, č. 3, s. 213-223. ISSN 1799-649X. Dostupné z: <https://doi.org/10.2478/v10202-011-0043-8>. [cit. 2024-04-30].
- MVČR, 2023. *Statistická příloha ke čtvrtletní zprávě o migraci*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-iii-ctvrtleti-2023.aspx>. [cit. 2024-04-30].
- NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna, 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7571-025-3.

Odbor azylové a migrační politiky, 2024. *Informace pro cizince*. Online. MVČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/služby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx>. [cit. 2024-05-03].

PĚNIČKOVÁ, Daniela, 2009. Anglicky mluvící cizinci v České republice: výuka angličtiny jako prostředek společenské integrace. In: *Etnické komunity. Elity - instituce - stát*. Praha: FHS UK. s. 111–120. ISBN 978-80-7571-009-3.

PETRÓN, Mary, 2009. Transnational Teachers of English in Mexico. Online. *The High School Journal*. 2009, roč. 92, č. 4, s. 115-128. ISSN 0018-1498. Dostupné z: <https://doi.org/10.1353/hsj.0.0028>. [cit. 2024-05-01].

Povolení k přechodnému pobytu rodinných příslušníků občanů Evropské unie, ©2024. Online. MVČR. FRS. Dostupné z: <https://frs.gov.cz/typy-viz-a-pobytu/obcane-evropske-unie/povoleni-k-prechodnemu-pobytu-rodinnych-prislusniku-obcanu-evropske-unie/#:~:text=O%20přechodný%20pobyt%20rodinného%20pří%3%ADslušn%3%ADka,děl%3%AD%20na%20bl%3%ADzké%20a%20vzdálené>. [cit. 2024-05-03].

REY, Jeanne; BOLAY, Matthieu a GEZ, Yonatan N., 2020. Precarious privilege: personal debt, lifestyle aspirations and mobility among international school teachers. Online. *Globalisation, societies and education*. roč. 18, č. 4, s. 361-373. ISSN 1476-7724. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14767724.2020.1732193>. [cit. 2024-04-30].

TERRY, Zuzana, 2022. Bar jako významné místo v migraci. Online. *Lidé města*. roč. 22, č. 3, s. 389-418. ISSN 1212-8112. Dostupné z: <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/article-detail?id=1075755>. [cit. 2024-04-30].

TOPINKA, Daniel a TOPINKOVÁ, Helena, 2023. Kapitola 10: Zahraniční (i)migrace – vybrané ukazatele a charakteristiky. In: *Fakta a Trendy v Současné české Společnosti*. Praha: nakladatelství Karolinum. s. 216-238. ISBN 9788024654737.

TRBOLA, Robert a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava (ed.), 2010. *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-067-7.

UHDE, Zuzana, 2013. Biografie migrantek jako žitá kritika zneuznání. *Biograf.* č. 58, s. 35-59.

ISSN 1804-3070